

Momentum egy Klímabarát országért

A Momentum közösségének Zöld Programja

1	Klímaváltozás bevezető.....	3
2	Energetika.....	4
2.1	Vízió és stratégiai célok.....	4
2.2	Strukturális átgondolást igényel a magyarországi nagyerőművek helyzete.....	4
2.2.1	Atomenergia, Paks I., Paks II.....	4
2.2.1.1	A nukleáris technológia.....	4
2.2.1.2	Paks I. - mi legyen vele?.....	6
2.2.1.3	Paks II. Szükség van-e a bővítésre?.....	7
2.2.1.4	Szakmai kifogások.....	8
2.2.1.5	Hogyan tovább?.....	9
2.2.2	Mátrai Erőmű.....	10
2.3	Megújuló energiaforrások.....	11
2.3.1	Lakossági tűzifa égetés nem tekinthető modern energiagazdálkodásnak.....	11
2.3.2	Szélenergia-termelés tiltásának feloldása.....	11
2.3.3	Közösségi energiatermelés.....	11
2.3.4	Geotermia mint hungarikum.....	12
2.4	Energiahatékonyság.....	12
2.5	Versenyképes kis- és nagykereskedelmi piacok.....	12
2.6	Energiaszabadságot teremtünk.....	13
2.7	Igazságos adózás a repülésben:.....	13
3	Klímabarát településfejlesztés.....	13
3.1	Településszerkezet.....	13
3.1.1	Konkrét lépések.....	14
3.2	Közlekedés.....	15
3.2.1	Konkrét lépések:.....	15
3.2.1.1	Közösségi közlekedés.....	15
3.2.1.2	Kibocsátás.....	16
3.2.1.3	Belvárosok.....	16
3.2.2	E-mobility.....	17
3.2.3	Hatékonyabb autózás.....	17
3.2.4	Parkolás.....	18
3.2.5	Kerékpározás, gyaloglás.....	20
3.3	Települési környezet.....	21
3.3.1	Konkrét lépések:.....	21
4	Környezetvédelem.....	22
4.1	Hatékony intézményrendszer visszaállítása.....	22
4.1.1	Egységes Környezetvédelmi, Vízügyi és Klímaügyi Minisztériumot hozunk létre.....	23
4.1.2	Visszaállítjuk a független ellenőrzőhatóságokat.....	23
4.1.3	Állami kutató-tervező műhelyt hozunk létre.....	23
4.2	Hulladékgazdálkodás.....	23
4.2.1	Új alapokra helyezzük a hulladékgazdálkodást.....	23
4.2.2	Lakossági hulladékkezelés.....	24
4.2.3	Ipari- és kereskedelmi hulladékgyűjtés.....	25
4.2.4	Körforgásos gazdaság.....	25
4.3	Integrált vízgazdálkodás.....	26
4.3.1	Fenntartható és modern árvízvédelmet teremtünk.....	27
4.3.2	Minőségi ivóvizet biztosítunk a teljes lakosságnak.....	27
4.4	Természeti erőforrásaink védelme.....	27

4.4.1	Közös ügyünk a biodiverzitás.....	27
4.4.2	Fenntartható erdőgazdálkodás.....	27
4.5	Környezeti nevelés.....	28
4.5.1	Konkrét lépések.....	28
5	Állatvédelem.....	29
5.1	Alapelvünk.....	29
5.2	Állattartók és fogyasztók felelőssége.....	29
5.2.1	Konkrét lépések.....	29
5.2.1.1	Általános, minden állatot érintő intézkedések.....	29
5.2.1.2	Kedvtelésből tartott állatok.....	29
5.2.1.3	Haszonállatok.....	30
5.2.1.4	Vadon élő állatok.....	30
5.2.1.5	Kutatási-kísérleti célra szolgáló állatok.....	30
5.3	Intézményrendszer.....	31
5.3.1	Konkrét lépések:.....	31
5.3.1.1	Általános, közigazgatási intézkedések.....	31
5.3.1.2	Kedvtelésből tartott állatok & haszonállatok.....	31
5.3.1.3	Vadon élő állatok.....	32
5.3.1.4	Méhek védelme.....	32

1 Klímaváltozás bevezető

A Momentum kiemelten kezeli a klímaváltozást, mely egyértelműen az emberi tevékenység miatt lett globális probléma. Számunkra nem kérdés, hogy a klímaváltozás az emberiség fennmaradásának jelenlegi legnagyobb kihívása. Világméretű válság kialakulásának kezdetén vagyunk, melynek kezelésében minden országnak szerepet kell vállalnia. Fogy az időnk, a klímaváltozás okozta problémák egyre drasztikusabban befolyásolják mindennapi életünket is.

A klímaváltozás következményeit hazánkban is egyre gyakrabban tapasztaljuk: az elviselhetetlen forróságot hozó hőhullámokat, a hirtelen lezúduló felhőszakadásokat vagy az elhúzódnó aszályokat. Ezek idehaza is emberéleteket fenyegetnek, károsítják a mezőgazdaságot, az állat- és növényvilágot, veszélyeztetik az épületeket, utakat. A klímaváltozás, háborúkat és menekülthullámokat okoz, ami több millió ember életét közvetlenül fenyegeti és egész földrészeket destabilizálja a politikai rendszereket. A klímaváltozás által okozott gazdasági károk sem állnak meg az országhatárokon.

A mindenki által érzett kánikulán kívül fel kell készülnünk az egyre szélsőségesebb időjárás más hatásaira is: növekvő árvízveszély, viharok, szélsőségesen hideg és meleg napok. A hevesebb időjárás próbára teszi a települési infrastruktúrát is: kánikulában sokan lehetnek rosszul, valamint mind az extrém szárazság, mind az egyszerre lezúduló nagy mennyiségű csapadék komoly gondokat okozhat. Az egyre erőteljesebb, viharos esőzések megoldhatatlan feladat elé állítják a csatornarendszert, melynek köszönhetően településeinket minden nyáron többször elönti a víz. A kevesebb szél tovább növeli a városi szmog kialakulásának esélyét, még nagyobb levegőtisztaságot előidézve még több ember halálát okozza. A klímaváltozás következménye továbbá, hogy egyre rohamosabb léptékűvé válik a fajok kihalása, ami szintén veszélyezteti jelenlegi társadalmunkat. Gondoljunk csak arra, hogy a rovarok általi beporzásnak köszönhető jelenlegi élelmiszer termelésünk egyharmada.

Célunk, hogy egészséges, élhető és hosszú távon fenntartható országban élhessünk mi, gyermekeink és unokáink egyaránt, hiszen a klímaváltozás megállítása nem bal- vagy jobboldali kérdés, hanem közös érdekünk. Programunkban azt szeretnénk bemutatni, hogy mit tenne a Momentum Magyarországon a klímaváltozás megelőzésében, valamint az elkerülhetetlen káros hatások mérséklése érdekében.

Egyetértünk azzal a 2020-ban törvénybe iktatott céllal, hogy 2050-re Magyarország nettó üvegházgáz-kibocsátása nulla legyen. A kormány által 2030-ra meghatározott köztes kibocsátás-csökkentési cél (1990-hez képest 40%) elégtelen, hiszen azt jelenti, hogy 2030-ig kb. 4 millió tonnával kell csökkenteni a kibocsátásokat. Így a 2030 utáni évtizedekre marad tízévenként kb. 27 millió tonnányi csökkentési teher. Azaz, a kormány a mai fiatalok és gyerekek vállára teszi a kibocsátások csökkentésének igazi terhét, eltolva magától a felelősséget. Ha a következő szűk 10 évet elvesztegetjük, sokkal drasztikusabb lépésekre lesz szükség.

Ezért a Momentum célja, hogy Magyarország kibocsátásai 2030-ra az 1990-es szinthez képest legalább 55%-kal csökkenjenek. A nemzetgazdaság összes ágazatában az elkövetkező 30 év kibocsátás-csökkentését a leginkább gazdaságos és optimalizált módon kell végrehajtani. A valós kibocsátás-csökkentések 2030 utáni időszakra való halasztása nem elfogadható, mivel jelentősen növeli a költségeket a lakosság és a gazdaság számára.

2 Energetika

2.1 Vízió és stratégiai célok

Az éghajlatromboló kibocsátások csökkentésében nekünk is részt kell vállalnunk, ezért Magyarországnak legkésőbb 2050-re klímasemlegessé kell válnia. Ahhoz, hogy ezt valóban el tudjuk érni, azonnal el kell kezdeni az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentését. A kormány terve nem elég ambiciózus, ezért mi a 2030-as kibocsátáscsökkentési célt 40%-ról legalább 55%-ra emeljük. A megújuló energiaforrások technológiai fejlődése miatt időszerű Magyarország számára egy új energiastratégia felállítása, amelyet az energetikai szakmát bevonva dolgozunk ki. Az energiaszektor kibocsátás-csökkentésének alapköve a megújuló energiák arányának megfontolt, de folyamatos növelése. Ezt a stratégiai átmenetet modern, kis- és közepes méretű gáztüzelésű erőművekkel és fejlett informatikai (okos hálózatok, decentralizálás, virtuális erőművek) és energiátárolási megoldásokkal stabilizáljuk és tesszük rugalmassá.

2.2 Strukturális átgondolást igényel a magyarországi nagyerőművek helyzete

2.2.1 Atomenergia, Paks I., Paks II.

Amikor atomenergiáról beszélünk Magyarországon, fontos látnunk, hogy két témát érintünk egyszerre: a nukleáris energiatermelést, mint technológiát, és a Paks II. projektet, aminek szintén megvannak a maga sajátosságai. Beszéljünk sorban erről a két dologról.

2.2.1.1 A nukleáris technológia

A Momentum nem veti el az atomenergiát, mert minimális szén-dioxid-kibocsátással jár, és a klímaválság elleni harcban ez óriási előny. Nagyon fontos, hogy elismerjük a nukleáris technológia hátrányait, de úgy gondoljuk, hogy a meglévő atomerőművek továbbműködtetésére szükség van, ugyanis valószínűleg nem lehetséges a rendelkezésre álló rövid időben akkora megújuló kapacitást kiépíteni, hogy a párizsi klímacélok teljesüljenek, és egyúttal az atomenergiát is kiváltsuk. Az európai parlamenti frakciónk, a Renew Europe támogatja a nukleáris energiát, ami karbonsemleges megoldás, tehát a globális felmelegedéshez nem járul hozzá, és mi is figyelemmel kísérjük a legújabb innovációkat ebben az iparágban.

Szögezzük le: az atomenergia témája mélyen átpolitizált. A múlt emberi hibáiból eredő katasztrófák miatti félelem sokaknál felülírja a technológia előnyeit. Az ún. atompárti érvelések hangsúlyozzák, hogy alacsonyabb szén-dioxid-kibocsátással járó energia jelenleg nincs a Földön, de gyakran elsiklanak a hosszútávú bizonytalanság mellett, amit a nukleáris hulladék tárolása, vagy épp az uránbányászat szennyezése jelent.

Hogy eldönthessük, vajon az atomenergia kockázata elfogadható-e, a számokat más energiatermelési módokkal összehasonlítva, azonos mércét alkalmazva kell megvizsgálni. Arról,

hogy mennyire biztonságos a nukleáris energia a megújulókhöz és fosszilishez képest, sokat lehet vitázni, mi most a számok oldaláról közelítjük meg a kérdést.

Kezdjük a legnehezebb, leginkább helyrehozhatatlan aspektussal, az elveszített emberéletekkel. A csernobili áldozatok száma az Európai Zöldpárt szerint 60 ezerre tehető, a WHO szerint négyezerre – mindkettő rengeteg. Fukusimánál a gyors válaszlépések miatt a sugárzás következtében történt halálozásokat a becslések nulla és ezer közé teszik, míg maga az evakuáció 573 áldozattal járt, bár nem csak a halálesetek, hanem az egyéb egészségügyi károsodások száma is rendkívül fontos. Összehasonlításképp, 1975-ben egy kínai vízerőmű-balesetnél 26-240 ezer közé teszik a halálos áldozatok számát, miközben a légszennyezettség áldozatai világszerte évente négymillió főre tehetőek, és az elmúlt ötven évben 100 millióra.

Egy energiaforrás se mentes a kockázatoktól, de ha a megtermelt energia-egységre számoljuk át az áldozatokat, akkor is a fosszilis energiahordozók messze a legkárosabbak, és még a legpesszimistább számokat alapul véve is a biztonságosabbak közé tehető a nukleáris.

Az emberéleteken kívül fontos, bár nehezen számszerűsíthető szempont a természeti környezet védelme is. Az atomkatasztrófák nyomán jelentős területek lettek és maradtak szennyezettek. Ugyanez azonban elmondható az uránbányák mellett a szénbányák, vagy épp az olajkutat környezetéről és persze az újra és újra tengerekbe ömlő olaj által okozott károk kapcsán is, de míg a katasztrófák képei sokkolóak, a globális hatásuk még mindig eltölpül a klímaváltozás által jelentett kockázat mellett.

A klímaváltozás ellen márpedig elsősorban a kibocsátások és a fogyasztás radikális csökkentésével lehet küzdeni.

A cél egyértelmű: tiszta energiát szeretnénk, és legkésőbb 2050-re karbonsemlegessé kell tennünk az országot, még hozzá mindenféle kiskapu nélkül. A karbonsemlegességhez több, egymást kiegészítő intézkedéssel lehet eljutni. Csökkenteni kell a kibocsátásokat, csökkenteni kell a fogyasztást és az energiatermelést meg kell tisztítani. Most az utóbbival fogunk foglalkozni, azaz hogy hogyan lehet tisztává tenni az energiatermelést, és ebben milyen szerepet játszik az atomenergia.

Ha hirtelen lekapcsolnánk a szén- és gázerőműveinket és Paks I-et, akkor összeomlana hazánk energiaellátása, áram nélkül maradna az ország és nem tudnánk a hiányt importból sem fedezni. Márpedig most is importra szorulunk.

2019-ben mintegy 32 TWh villamos energiát termeltünk. Ezzel szemben az ország fogyasztása több mint 45 TWh volt. A hiányzó energiát szomszédainktól vesszük. Ha importálunk, azt főleg Ukrajnából, illetve Ausztriából, Szlovákiából vagy épp Szerbiából tesszük.

Amikor tehát hazánk **fogyasztásának karbonsemlegességéről** beszélünk, figyelmet kell fordítani arra is, hogy az import-energia milyen forrásból érkezik. Az Ukrajnából érkező áramot például kizárólag elavult, erősen szennyező szénerőművekben állítják elő. Igaz, hogy ezeket a kibocsátásokat nem Magyarországnak, hanem Ukrajnának a rovására írja az ENSZ kibocsátási nyilvántartása, de ettől még nem rombolja kevésbé a Föld éghajlatát.

Hogyan lehet tehát elérni, hogy a felhasznált elektromos áram egésze tiszta forrásból jöjjön? El lehet ezt érni atom nélkül? Tiszta energia egyáltalán a nukleáris energia?

Utóbbi kérdésre nem lehet egyértelmű választ adni. Mivel egy atomerőmű kivitelezése jelentős környezetterheléssel jár és a működtetése során is a természetet hosszú távon veszélyeztető hulladék keletkezik (nem beszélve a bányákról és a hűtésre használt vízről), ezért **környezetvédelmi szempontból a nukleáris energia nem tiszta.**

A klímacélok elérése szempontjából nézve más a helyzet. Az atomerőművek egységnyi termelt energiára számolt üvegházhatású gázkibocsátása rendkívül alacsony. Számszerűsítve: 1 kWh energia megtermeléséhez átlag 12 gramm CO₂-nek megfelelő kibocsátás szükséges. Ez alacsonyabb, mint a napenergia eredménye (40-50 gramm) és megegyezik a szélenergiáéval. Mindeközben ugyanez az 1 kWh egy szénerőmű esetén 820 gramm CO₂.

A 2050-es klímacélok eléréséhez az átlagos ajánlás 1 kWh-ra 15 gramm CO₂-nek megfelelő kibocsátás. **Klímavédelmi szempontból tehát a nukleáris energia tisztának számít.**

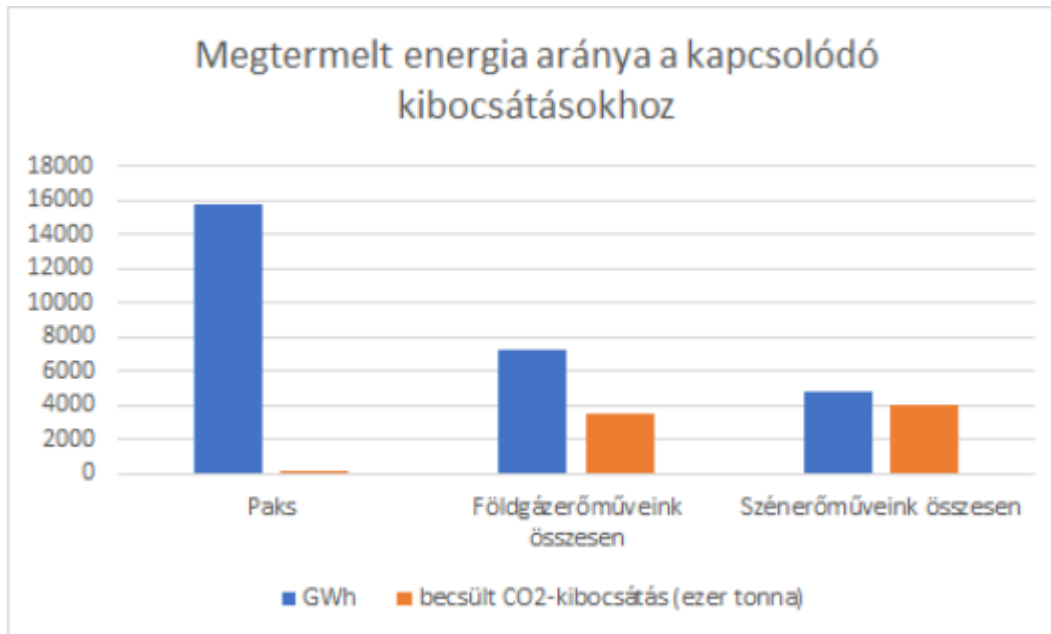
Az márpedig világos, hogy csak szél- és naperőművekkel nem lehet jelenleg energiabiztonságot adni.

Érdeemes megemlíteni, hogy egy megfelelően szervezett és országokon átívelő hálózat esetén nem realiztikus az a forgatókönyv, hogy egy adott időpillanatban sehol sem süt a nap és nem fúj a szél sem. Más megújulók is vannak (víz, geotermikus, stb), amelyek kisebb mértékben, de stabilabban termelnek. A megújuló energia a jövő, és minden erőnkkel ezeknek a fejlesztésén kell dolgozni. Ettől függetlenül, amíg nincs elérhető közelségben az ország energiabiztonságát garantálni képes tárolási technológia, addig szükségünk van stabilitásra, és a fentiek alapján a leghatékonyabb válasz erre a nukleáris energia.

2.2.1.2 Paks I. – mi legyen vele?

Hazánknak van egy jól működő atomerőműve, Paks I. Paks I. jelenleg az ország energiatermelésének mintegy felét adja, ami a fogyasztásunknak mindössze a harmada. Éves fogyasztásunk másik harmadát sorrendben gáz-, szén- és megújuló energiából termeltük meg és harmada import, ami – mint fentebb jeleztük – jelentős mértékben szintén szénerőművekből érkezik.

Számszerűsítve 2018-ban Paks I. 15733 GWh-t termelt, földgáz as erőműveink 7234 GWh-t, míg a szénerőműveink 4834 GWh-t. Ugyanez kibocsátásra fordítva az atom esetén 188 ezer tonna, a gáz esetén 3544 ezer tonna, míg a szén esetén 3964 ezer tonna CO₂-nek megfelelő kibocsátást jelent. A különbség ordít és tudnunk kell priorizálni.

A klímacélok eléréséhez a legszennyezőbb forrásokat csak átmeneti megoldásnak lehet tekinteni, elsődleges célunk ezeknek a fokozatos leállítása.

Paks I. jelenleg rendkívül olcsón és stabilan termel (bár emlékezetes lehet a 2003-as üzemzavar, de annak a hatásai nem mérhetők a légszennyezés hatásaihoz). Van egy bökkendő: legkésőbb a 2030-as évek elején lejár a tervezett – és már hosszabbított – élekciklusa, 2032-től 2037-ig fokozatosan leállítanák a blokkokat. És ha Paks I. bezár, akkor azzal kiesik a hazai termelés fele, ami beláthatatlan következményekkel járna, ha nem készülünk fel rá. És ezzel megérkeztünk Paks II-höz.

2.2.1.3 Paks II. Szükség van-e a bővítésre?

A paksi bővítés kérdésében három fő területet kell áttekinteni:

- az energetikai kérdéseket (technológia, ellátásbiztonság és környezetvédelem);
- a gazdasági kérdéseket (megéri-e az atom?);
- a nemzetbiztonsági kérdéseket (bízhatunk-e az oroszokban?)

Amikor Paks II-ről beszélünk, a vita jellemzően csak az első kérdéskörrel szól, hiszen erről érhető el a legtöbb információ a nagyközönség számára. A gazdasági szempontok nehezebben, a nemzetbiztonsági szempontok pedig még kevésbé ítélték meg az egyszerű polgár számára, miközben a beavatottakat köti a titoktartási szerződés. A három terület közül az elsőben, az energetikában a legvédhetőbb a paksi bővítés, hiszen tény, hogy az atomenergia széndioxid-kibocsátása nagyon alacsony, és hosszú időre biztos energiaforrást jelent. Azonban a másik két területet is alaposan meg kell vizsgálni ahhoz, hogy felelős döntést hozhassunk.

Paks II. drága és átláthatatlan

Hiába a hatalmas költség, hiába a sok évtizedes elköteleződés egy technológia mellett, Paks II. esetén se közbeszerzés, se nyilvános szerződések, se vita nem volt. Ez a beruházás ebben a formában egy megalomán hűségeskü Oroszországnak.

Azzal, hogy a kormány titkos szerződésben vett fel hitelt egy becslések szerint 3800 milliárdos beruházásra az egyre inkább zsarnoki Oroszországtól, úgy árulta el az országot, mint Bős-Nagymaros óta egyik kormány sem.

A zárt ajtók mögött írt, versenyt nem is színlelő Orbán-Putyin paktumot törvénybe iktató szöveg csak egy bármire felhasználható biankó felhatalmazás, amiből talán kihátrálni sem lehet. Konkrétumok nincsenek, a pénzügyi részleteket 2024-ig titkosították, azok egyes részei csak Varga Mihály nyilatkozataiból érhetők el. A paktumot nem előzte meg társadalmi vita, így nincs egyértelmű támogatottsága sem, amit viszont lehet tudni Paks II-ről, az elegendő ahhoz, hogy ellenezzük.

Paksot 80%-ban orosz hitelből, 20%-ban pedig a központi költségvetés forrásaiból finanszírozzuk. Az orosz projekthitel értéke 10 milliárd euró, az erőmű beüzemelése után fél évvel indul a fizetése. Az első hét évben 3,9, a második hét évben 4,5, a harmadik hét évben 4,9 százalékos kamattal adják az oroszok az euróhitelt, előtörlesztani ugyan lehet, de ismeretlen feltételek mellett.

Az orosz hitel drága, jobban megérné központilag finanszírozni, mint projekthitel formájában. Ha Paks II. meg is épül, de az orosz projekthitelt a jelenlegi alacsony kamatkörnyezet mellett olcsó forrásbevonásra váltjuk, azzal már önmagában hozzávetőleg százmilliárd forint feletti átlagos éves kamatköltséget spórolnánk a költségvetésnek. Nem véletlen, hogy már éltek is az előtörlesztés lehetőségével a kezdeti, kisebb lehívások után.

Kiemelendő a fentiek után, hogy a kormány a felelős gazdálkodás helyett eldugta az adósságot az MVM-be, hogy az ne számítson bele az államadósságba. Csak viszonyításképpen: a görög állam feleennyiért, 2%-on finanszírozza magát jelenleg 30 évre, korábbi adósságválságuk ellenére is.

Paks II. tehát méregdrágán épülne meg, és hasonlóan drágán állítaná elő az áramot. A kormány azt mondja, hogy Paks II. 55 €/MWh áron fog termelni, viszont a projektgazda MVM már 75 €/MWh-t közölt. A Regionális Energiagazdasági Kutatóközpont (REKK) 2014-es számításai szerint optimista esetben 66 €, realista esetben 106 €, pesszimista esetben pedig 176 € megawattóránkénti értékesítési ár szükséges a projekt megtérüléséhez.

Viszonyításképp: a most épülő angliai Hinkley Point atomerőmű 115 €/MWh árral kalkulál finanszírozható működőképességet, azaz a hazai valóság ehhez eshet közelebb. Ehhez képest ma Magyarországon 53 €/MWh a zsinóráram ára. Akárhogy is nézzük, valószínűtlen, hogy az áram piaci ára duplázódni fog, főleg az egyre kompetitívebb megújulók mellett.

Paks II. nem fog megtérülni, a termelt áram árát támogatnia kell majd az államnak, hogy eladható legyen. A titkosítás miatt a fenti adatok viszont mind-mind régi elemzések és becslések. Ha nem akarunk egy új Bős-Nagymarost, akkor azelőtt, hogy **egy ekkora beruházást végrehajtunk, az a minimum, hogy elvégezzük a technológiai és pénzügyi átvilágításokat és megnyitjuk a társadalmi vitát, mielőtt generációkat ítélünk arra, hogy Paks II-t megfizessék.**

2.2.1.4 Szakmai kifogások

Szakmai szempontok alapján is felelőtlennek tartjuk egy olyan léptékű atomerőmű-beruházás megkezdését, amely 60 évre köteleznél el az országot egyetlen technológia mellett. Paks II. megépítése egyet jelent azzal, hogy Magyarország villamosenergia-szükségletének közel 40

százalékát 60-70 évre előre rendkívül magas áron megvásároljuk. Mindezt pedig egy olyan időpontban, amikor a szél- és napenergia forradalmi hatékonyságjavuláson megy keresztül, az energiatermelési és tárolási technológiák területén pedig nagy sebességű innováció zajlik. **Paks II. egy nagyszemű fogadás arra, hogy hosszú távon nem tudunk megújulókkal jobb áron termelni, mint atommal. Ebben pedig már most látszik, hogy tévedtünk.**

A pénzügyi és technológiai oldal mellett a megvalósítás is kérdéses. A Roszatom késik a projektjeivel, illetve biztonsági és műszaki aggályokkal terhelt a Paksra szánt reaktortípus. A két paksi VVER-1200-as blokkhoz hasonló az ugyanilyen blokkokkal épülő finn erőmű Hanhikiviben, amit a Roszatom konzorciumban épít. A projektet 2010-ben jóváhagyó finn kormány 2020-as üzembehelyezést írt alá, de jelenleg ez 2028-ban várható. A Roszatom másik VVER-1200-as reaktor üzembehelyezése is problémás Fehéroroszországban. Az asztraveczi erőmű üzembe helyezésének leállítását követelte az Európai Parlament februárban biztonsági kockázatok és a műszaki hiányosságok miatt, adta hírül Szél Bernadett. Az is kétséges, hogy az orosz szabványok szerint gyártó Roszatom hogyan bírkozik meg majd többletköltségek és csúszás nélkül az európai szabványokkal. Több sikeres gyártó van a piacon, akik időben és megbízhatóan, méltányos áron szállítanak, de nekik esélyük sem volt Paksra pályázni, mert az alkuk zárt ajtók mögötti szivarfüstös szobákban köttettek.

Paks II. jelentős geopolitikai kockázatot hordoz, és egyáltalán nem szolgálja az energiatünetlenségét. Paks II. fűtőelemeit az oroszoktól vásároljuk, csakúgy mint a gázt. Valóban függetlenek lennénk ettől? Még a baráti szocializmusban is, amikor az első paksi blokkok épültek, a magyar mérnökök többször visszaküldtek alkatrészeket, megkövetelték a minőséget, így végül jól is sikerült az erőmű kivitelezése. Vajon ez most is lehetséges lesz, miközben Putyin már lassan hazajár Magyarországra? Mekkora alkuereje lesz a kormánynak, hogy visszautasítsa az orosz kémbankot, az orosz befolyást, és vajon miért nem álltunk ki Ukrajna mellett, mikor az oroszok elcsatolták jelentős magyarok lakossággal bíró keleti szomszédunktól a Krímet? **A Paks által generált energiatünetlenségi viszonyt Oroszország egyértelműen befolyásának növelésére használja.**

Nem feltétlenül kell a kieső nukleáris energiatermelést úgy pótolni, hogy új blokkot építünk. Paks jelenlegi blokkjai 2032 és 2037 között állnának le, és már 20 évvel meghosszabbított élettartammal. Az Egyesült Államokban azonban figyelemre méltó módon az átlagosan 40 év várható élettartamú erőműveket már 80 évig is el lehet működtetni. Mártha Imre korábbi MVM-vezér által idézett szakemberek szerint Paks jelenlegi blokkjai 60 évig is működtethetők. **Ha Paks valóban működtethető a 2040-es évekig,** akkor a jelenlegi blokkokat nem kellene újból megépíteni, a termelés még felújítási munkálatok mellett is jelentősen olcsóbb lenne. **Ebben az ajándék évtizedben elegendő időnk volna kiépíteni a megújulókat a megmaradó pénzből, mire kiesik Paks kapacitása.**

2.2.1.5 Hogyan tovább?

Paks II. szerződéseit nyilvánosságra hozzuk, megvizsgáljuk azokat, és amennyiben nem ér minket óriási meglepetés, tehát tartalmuk ellentétes a magyar emberek érdekeivel, **elindítjuk a felmondásukat.** Nem újratárgyaljuk, nem finomhangoljuk, hanem felmondjuk őket.

Paks I. üzemidejének hosszabbítását, mint lehetőséget mérlegeljük, és ha pozitív a bíráló, akkor Paks II. megépítése helyett ezzel a megoldással élünk. Habár a Momentum nem

ellenzi kategorikusan az atomot, de egy óriási kapacitású, centralizált erőmű helyett mi a decentralizált hálózatépítést támogatjuk, ami jobban tud reagálni a megújulóknak térnyerésére.

Akármi is legyen Paks II. sorsa, a nukleáris fűtőanyag elhelyezéséről felelősen kell gondoskodni. Jelenleg ideiglenesen, vagyis jelen állás szerint 50 évig, az atomerőmű közvetlen közelében lévő KKÁT-ben (Kiegészített Kazetták Átmeneti Tárolója) tárolják a kiegészített fűtőelemeket. Mindeközben a végleges tároló megépítéséhez szükséges pénz döntő része hiányzik. Végleges megoldás lehet a kiegészített fűtőelemek Oroszországba való visszaszállítása, de ennek alternatívájaként a nagyaktivitású hulladékok számára a Pécs környékén található bodai aleurolit formációban terveznek végleges tárolót kialakítani. Ez egy agyagkőzet, ami különösen alkalmas erre. **Mi biztosítani fogjuk az előzetes kutatásokhoz szükséges forrásokat, és el fogjuk indítani az állandó, biztonságos tároló építését, már csak azért is, mert Oroszországtól való függésünk csökkentését is ez biztosítja.**

Ha Paks II. meg is épülhet, az csak előnyösebb fizetési konstrukció mellett lehetséges. Bármilyen beruházásról van szó (Paks II., Budapest-Belgrád vasútvonal, stb.), a magyar államnak a saját érdekeit kell szem előtt tartania, és lehetőségeihez mérten a legelőnyösebben kell finanszíroznia azokat, nem pedig rejtegetni az adósságot, hogy ne legyen nagy a hiány. Ezen nagy projektek és különösen az energetikai beruházások esetében fontos szempont kell legyen a geopolitikai kiszolgáltatottság elkerülése és a nemzetbiztonság.

Ha energiabiztonságról van szó, nincs helye az elnagyolt, félmondatos megoldásoknak.

Sajnos az atomenergia kérdése mindig is át volt politizálva. Mi mégis bízunk abban, hogy sikerült egy olyan konszenzust felvezetnünk, ami egyszerre ismeri el a technológia kockázatait, de ellenpontozza az aggályokat a klímavédelmi előnyökkel.

Hangsúlyozzuk, hogy Paks II. kritikája nem a nukleáris energia kritikája, ugyanakkor a nukleáris energia rövidtávú szükségességének elismerése aligha jelent atompártiságot.

Mi hosszú távra tervezünk ezen a bolygón maradni, és látjuk, hogy a klímaválságnak nem lehet egy lépésben mattot adni. Bízunk a tudományban, bízunk egymásban. Egy tiszta energiával működő ország felépítése csak közösen, a lehetőségeket és korlátokat racionálisan mérlegelve sikerülhet. Rajtunk nem fog múlni!

2.2.2 Mátrai Erőmű

A Mátrai Erőmű bezárása 2025 körül a piaci árviszonyoknak és az erőmű technikai állapotának köszönhetően biztosra vehető, és ez így helyes, hiszen egy dekarbonizálódó energiaszektorban nincs helye a lignitnek. Ezen a téren a kormány feladata, hogy a régióban az erőmű bezárása nyomán munkanélkülivé váló embereknek lehetőséget biztosítson új munkahelyek találására, átképzésre, stb.

Fontos továbbá, hogy az erőmű bezárása mellett megszűnjön a lakossági lignit-értékesítés is, hiszen a lignit-tüzelés a környékbeli rossz levegőtartalom egyik fő oka. Nem tartjuk továbbá indokoltnak, hogy a Mátrai Erőmű helyére újabb gázos erőmű létesüljön, amikor most is jelentős gázerőművi kapacitásai vannak az országnak, és egy új létesítmény a 2050-es teljes dekarbonizációig várhatóan már nem térülne meg.

2.3 Megújuló energiaforrások

Célul tűzzük ki, hogy Magyarország energiamixében folyamatosan növekedjen a megújulók aránya, viszont a domináns szerepben lévő biomassza mellett minél nagyobb arányban meg kell jelenjen a ma leginkább versenyképes szél- és napenergia, valamint a hazánkban jó jellemzőkkel bíró geotermikus energia hasznosítása. Arra fogunk törekedni, hogy minden régióban, településen és városban a helyi adottságoknak legjobban megfelelő energiarendszer alakuljon ki.

Magyarországot napenergia-nagyhatalommá tesszük: évi 50 ezer új lakossági napelemes rendszert telepítünk, és kiemelten támogatjuk a barnamezős naperőművek létrehozását, lehetőleg önkormányzati, vagy kisvállalati tulajdonban. Célunk, hogy minél többen maguk termeljék meg a saját tiszta energiájukat: támogatjuk a közösségi tulajdonban lévő naperőműveket. Mindeközben viszont megóvjuk a termőföldeket, zöldterületeket a napelemparkoktól.

2.3.2.1 Lakossági tűzifa égetés nem tekinthető modern energiagazdálkodásnak

A megújuló alapú energiaforrások túlnyomó része biomassza-tüzelés, amelynek ráadásul döntő része a lakossági fatüzelés - ami rendszerint elavult, rossz hatásfokú tüzelőberendezésekben történik és nagyon komoly levegőszennyezéssel jár.

Nem csupán az a cél, hogy Magyarország elérje a kitűzött megújuló célszámokat, hanem az is, hogy ténylegesen klímabarát, modern, technológiákat alkalmazzon, mint a szél, nap vagy geotermikus energia a jelenleginél jóval nagyobb részarányban.

Magyarországon nagyon sok helyen be van vezetve a gáz úgy, hogy nem használják, mert túl drága, és helyette inkább rossz hatásfokú fatüzelés, illetve szemét-tüzelés folyik. A szegényebb háztartások esetében ezért a levegőszennyezés csökkentése érdekében megfontolandó a gáztüzelés támogatása.

Hosszútávon a családi házaknál támogatni kell a hőszivattyús megoldások elterjedését.

2.3.2.2 Szélerőműépítések tiltásának feloldása

Ma a világ legnagyobb részén - így hazánkban is - új áramtermelő kapacitásokat legolcsóbban nap-, illetve szélerőművek építésével hozhatunk létre. Egy 2016-os magyar rendelet azonban kimondja, hogy lakott terület határától számított 12 km-en belül nem lehet szélturbinát telepíteni, amivel gyakorlatilag az ország egész területe kizárásra került, így de facto betiltva az új szélerőművek építését. Véleményünk szerint elfogadhatatlan ennek a klímabarát, alacsony kibocsátású technológiának az adminisztratív ellehetetlenítése.

2.3.2.3 Községi energiatermelés

Európában az energiatermelés elterjedt formája - főleg a szél- és naperőművek esetében - az, amikor a helyi lakosság közös pénzügyi erőfeszítéssel épít kisebb méretű erőművet, aminek részben vagy egészben tulajdonosa is lesz. Így a kis helyi közösségek megerősödnek, önmaguk rendelkeznek egy-egy megújuló villamosenergia-forrás felett, ezzel biztosítva saját energiaellátásuk egy részét és többletjövedelmet is. Kiemelten támogatjuk ezeket a rendkívül

előnyös helyi közösségi beruházásokat. A kezdeti költségek egy részét visszatérítjük adójóváírás formájában, a 0,5 megawattnál (szél esetében 3 megawattnál) kisebb közösségi projektek esetén megtartjuk a kötelező átvételt, afelett pedig előnyöket biztosítanánk a megújuló aukciókon.

2.3.2.4 Geotermia mint hungarikum

Magyarország kiemelkedően jó geotermikus adottságokkal rendelkezik, amit azonban csak nagyon kis mértékben használunk ki. Ezért támogatni fogjuk azokat a közösségeket, amelyek a geotermikus energiát használva képesek télen a fűtést, vagy nyáron a hűtést megoldani. Megvizsgáljuk ezért a közműrendszerek (távfűtés és távhűtés) geotermikus forrásokkal való összekapcsolásának lehetőségét, a befektetőket pedig vonzó szabályozói környezet kialakításával vonzzuk be. Szintén megvizsgáljuk a gyógyfürdő-vizek további energetikai hasznosításának lehetőségét, mivel ma rengeteg tovább hasznosítható melegvíz távozik innen az élővizeinkbe, ott hőszennyezést okozva. A ma elterjedt, korszerűtlen egyéni fűtési módok, különösen a szilárd fűtőanyagú fűtések helyett, preferálni kell a geotermikus energián alapuló távfűtési rendszereket, ezzel jelentősen csökkentve a városok légszennyezését.

2.4 Energiahatékonyság

A Momentum célja csökkenteni az energiaszegénységet: el kell érni, hogy senkinek ne okozzon nagy terhet lakása felfűtése, és a lakosság a lehető legtöbb (szabályozási és pénzügyi) támogatást kapja meg a lakóingatlanainak felújítására.

Ennek érdekében **minden évben legalább 100 ezer lakás energetikai korszerűsítését végezzük el**: napelemek, hőszivattyúk beépítésével, szigeteléssel, ablakcserével. A felújításokra ún. számlás finanszírozással, az energiaszolgáltatókon keresztül biztosítjuk a forrásokat, valamint az uniós pályázati pénzek egy jelentős részét is ide csatornázzuk. A támogatást igazságosan, rászorultsági alapon ítéljük meg.

A társasházak, a középületek és az ipari szektor esetében is támogatjuk az energiaszolgáltató vállalat (angolul „Energy Service Company”, azaz ESCO) alapú energiahatékonysági beruházásokat. Ebben a konstrukcióban az energiaszolgáltató vállalatok energiahatékonysági beruházásokat hajtanak végre, a fogyasztó pedig a megvalósult energiamegtakarítás egy részéből, fokozatosan fizeti vissza a beruházás költségét. Az elszámolásra mind az áram, mind a fűtésszámlán keresztül van lehetőség, így az utóbbi a hőfogyasztók számára is kedvező megoldás.

2.5 Versenyképes kis- és nagykereskedelmi piacok

Magyarországon az állam az elmúlt időszakban aktívan és piactorzító módon avatkozott be az energiapiacok működésébe. Ideiglenesnek szánt különadókat vetett ki az energiaszektorra, amellyel rombolta a szektor versenyképességét és a befektetői bizalmat, csökkentette a beruházási kedvet és a szükséges infrastrukturális befektetéseket. Az állam a lakosság energiaterhének fenntartható csökkentése helyett rövid távú politikai érdekek mentén térítette el a piaci szinttől a villamosenergia és a földgáz hatósági árát; a vállalkozásokkal fizettette meg a lakossági árak veszteségeit, és szociális érzéketlenségről tett tanúságot, amikor ahelyett, hogy

a rászorulókra koncentrálna volna a támogatásokat, olyan fogyasztók energiakiadásait is támogatja jelenleg, akik a legkevésbé sincsenek rászorulva arra. Az állam emellett súlyos milliárdokba kerülő központosítást hajtott végre az energiaszolgáltatók felvásárlásain keresztül. A centralizáció fontos elemeként az energiahivatal (MEKH) a politikai akarat kiszolgálójává vált, illetve maga a kormány is számos olyan szabályt alkotott, amelyek egy valóban független státuszú felügyelő szerv jogkörébe kellene, hogy tartozzanak. A Momentum Magyarországon az állam legfontosabb szerepe az energiapiacokon, hogy olyan okos szabályozási keretet teremtsen, amelyben a versenyképes működést és az alacsony fogyasztói árakat a piaci szereplők hozzák létre. Egy hosszú távon is kiszámítható energiapolitika helyreállítja a befektetői bizalmat, így serkentve a beruházási hajlandóságot, ami korszerűbb beruházásokhoz, versenyesebb piacokhoz vezet. Az elmúlt időszakban megvalósult energiapiaci centralizáció jelentős költségekkel járt, ezért a jelenlegi nemzeti közműrendszer azonnali visszaalakítását nem tervezzük. Ugyanakkor a szabad szolgáltatóváltás ösztönzésével, a lakosság megfelelő tájékoztatásával, az energiahivatal függetlenségének, hatáskörének és presztízsének emelésével, illetve az energiaszektorban érintett állami vállalatok feletti erős kormányzati és civil ellenőrzéssel a szektor átláthatóságát és a piaci versenyt kívánjuk növelni. Ennek érdekében folyamatosan kivezetnénk, az energiaszektor különadóit, a lakossági energiaárakat egy valóban független energiahatóság állapítaná meg, míg energia ártámogatásban csak az igazán rászoruló fogyasztók részesülnének.

2.6 Energiaszabadságot teremtünk

Az energia-biztonságunkhoz szükséges, hogy minél több irányból legyünk képesek ellátni az országot különböző energiaforrásokkal. Az energiaszabadság elérését tehát minél több versenyző alternatíva biztosításán keresztül valósítjuk meg. Az európai egységes piacokhoz történő további integráció növeli az ország energiabiztonsága mellett a versenyképességünket is. A nemzetközi verseny leszorítja a hazai energiaárakat mind a lakosság, mind az ipar számára, amely segíti az ország gazdasági növekedését. Ezért további határkeresztező kapacitásokat fogunk építeni Szlovákia és Ausztria felé, és támogatjuk a hazai áramtőzsde összekapcsolását további régiós országokkal.

2.7 Igazságos adózás a repülésben:

A repülés az egyik leggyorsabban növekvő szén-dioxid kibocsátó ágazat, nagy mennyiségű káros kibocsátással jár, mégis jelentős adókedvezményekben részesül. Ezeket - harmóniában EU terveivel - eltöröljük azért, hogy egyenlő feltételekkel versenyezzenek a közlekedési módok - és nemzetközi partnereinket is kérjük arra, hogy tegyenek így.

3 Klímabarát településfejlesztés

3.1 Településszerkezet

Különösen a rendszerváltástól kezdődően megfigyelhető Magyarországon egy erőteljes 'szuburbanizáció', városaink külső kerületeibe és az agglomerációs településekre irányuló kiköltözési hullám. Ez hatalmasra duzzadó kertvárosi területeket eredményezett mind

Budapesten, mind más városokban. Ezek a legtöbb esetben nélkülözik a városokra jellemző szolgáltatási ellátottságot, a nagyvárosok körül alvóvárosok alakultak ki. Így a külső kerületekben és agglomerációs településeken élők hatalmas számban igyekeznek a centrumokba: a belvárosban dolgoznak, tanulnak, ott érnek el kulturális vagy szórakozási lehetőségeket. Ebből következik, hogy a városok egészére erőteljes mobilitási nyomás helyezkedik - elviselhetetlenné válik az autóforgalom.

Jövőközpontú településfejlesztési politikánk alapját olyan települések képezik, amelyek teljes értékű, önálló városrészekként képesek működni. Külső városrészek központjaiban is a lakossűrűség egy kritikus értékét szükséges elérni, ami a város hosszú távú fenntarthatóságát is szolgálja. Minden közszolgáltatást olcsóbb és hatékonyabb sűrűbben lakott területen végezni. A sűrűséggel együtt csökken az egy négyzetméterre és egy lakóra jutó energiaszükséglet amivel sok energiát spórolhat az ország és növekszenek a fenntartható ellátási lehetőségek, pl. távhő, valamint hatékonyabbá válik a nem autós közlekedés. (Azonban a sűrűségnek is van felső határa, nem szeretnénk új lakótelepeket létrehozni.)

A Momentum zöld városaiban és településeiben kevesebb időt töltesz közlekedéssel, és amikor muszáj utaznod, akkor legyen valódi lehetőséged autózás helyett sétálni, biciklizni vagy közösségi közlekedést használni. A [Budapest 2.0](#) Középtávú Jövőképünkben bemutattuk a Kis Távolságok Városa koncepciót, amelyben bárhol is lakjon valaki, rövid sétával, kerékpározással, esetleg autózással eléri a hozzá legközelebb eső helyi alközpontot vagy főutcat. Itt megtalálja a napi rutinhoz szükséges szolgáltatásokat: boltokat, iskolát és óvodát, háziorvost és szakrendelőt, éttermet, kávézókát, mozikat és könyvtárat. Ezzel zöldebb városokat hozhatunk létre, amely mindenkinek jó: a kisebb távolságok kevesebb autózást, kevesebb lég- és zajszennyezést, felszabaduló köztérrel és zöldebb várost jelent. Az ebben a városban élők kevesebb időt pazarolnak közlekedésre, és egészségesebb életet élhetnek, ha többször mennek biciklivel vagy gyalogosan. Ennek a vízióknak a megvalósításához a külvárosok és az agglomerációs települések végiggondolt fejlesztésére van szükség.

ÁTFOGÓ CÉL: Helyi központokra van szükség: körzeti rendelők, oktatási intézmények, kisboltok, szórakozás legyenek elérhetőek minden kistélepülésen, vagy kerékpárral is elérhető településcsoportok központjában.

3.1.1 Konkrét lépések

- A településeken felmerülő új kereskedelmi- és lakófejlesztéseket nem zöldmezős területeken, hanem meglévő települési alközpontokban, valamint nagy kapacitású közösségi közlekedési vonalak mentén szorgalmazzuk.
- Ezek a területek közösségi közlekedéssel is jó elérhető városközpontok alappillérei intermodális csomópontokként és bővebb kereskedelmi lehetőségekkel.
- Javasoljuk a városok külső részeinek központjaiban is a beépítési sűrűség mértéktartó emelését.
- Szabályoznánk, hogy új lakások csak egy átfogó tervben, tömegközlekedéssel jól kiszolgált területekre épüljenek.
- A helyi központokban a vegyes területhasználat bővítésével elősegítenénk, hogy a földszinti részeken boltok és egyéb szolgáltatások települjenek meg.

3.2 Közlekedés

A közlekedés társadalmi hasznai és terhei jelentős mértékben eltérnek nagyvárosokban és azokon kívül, csúcsidőben és csúcsidőn kívül. Az autóhasználat vidéken például a munkához jutás záloga, míg a városokban a torlódások, zaj- és levegőszennyezés miatt megkeseríti az ott lakók életét. Mindennek ellenére, a közlekedés ára ma mindenhol egyforma: nagyvárosokban és csúcsidőszakokban túl olcsó, ami torlódásokhoz és zsúfoltságához vezet, kistelepüléseken és csúcsidőn kívül pedig túl drága, ami a vidéki Magyarország fejlődésének egyik gátja.

Ma Magyarországon évente közel 15.000-20.000 megelőzhető, légúti megbetegedésből eredő haláleset következik be. Egy Budapesten élő pedig három évvel él átlagosan rövidebb ideig a levegőszennyezés miatt. Az emberi szervezetre a legnagyobb terhelést a téli, illetve nyári szmogos időszakok jelentik, ennek ellenére ma Magyarországon sok város nem rendelkezik levegőszennyezés-mérő berendezésekkel és szmogriadó-terve sincsen. Ezen felül különösen veszélyesnek tartjuk a finom szállóport kibocsátó újfajta dízelmotorok elterjedését, hiszen minél kisebb egy részecske, annál veszélyesebb az emberi egészségre. A széndioxid-kibocsátás csökkentése a fenntartható, klímabarát fejlődés számára elengedhetetlen.

Elengedhetetlen, hogy Magyarország közlekedése mindenki érdekét hatékonyan és igazságosan szolgálja, viszont az emberléptékűvé, élhetőbbé tételéhez elengedhetetlen a közlekedés rendszerszintű újragondolása, ahol egy országos közlekedési központ és a városiasodó települések és térségeik egészét lefedő helyi közlekedési központok szimbiózisban működnek egymással. A 21. században egyre több és olcsóbb megoldással lehet csökkenteni a városok károsanyag-kibocsátását, az átmenő forgalom és a lakóterületi meddő forgalom (parkolóhelykeresés, hatékonytalan csomóponti terelések) és sebesség csökkentését, valamint a parkolás észszerűsítését. Ezért célunk a fenntartható, alacsony kibocsátású és minél közösségibb közlekedés: az alternatív közlekedési módok (például utazásmegosztás (ride sharing), telekocsi, kerékpár, gyaloglás) elterjesztése, a taxiszolgáltatást nyújtó járművek és a közösségi közlekedési buszok kibocsátásának csökkentése, közterek akadálymentesítésének biztosítása. A közlekedési központok számára a jegyárbevételeken és a használatarányos útdíjon keresztül kiszámítható finanszírozást biztosítunk.

ÁTFOGÓ CÉL: A közterület-használat gyökeres rendszerszintű átalakítása. A központokban és lakóövezetekben a gyalogos, kerékpáros és közösségi közlekedést részesítjük előnyben az autóforgalommal szemben.

3.2.1 Konkrét lépések:

3.2.1.1 Közösségi közlekedés

- Menetrendek összehangolása a helyi közösségi közlekedéssel, senki sem késik le csatlakozást, várakozik hosszú ideig, serkenti a ráhordást.
- Regionális szinten integrált bérletek és tarifák további segítséget adhatnak. Legyen egy országosan elérhető tarifahálózat a helyi közlekedéssel összhangban.
- Az országos vasúthálózat vegyes állapotban van. Általában szorgalmazzuk a fővonalak felújítását és gyorsítását, valamint a villamosítást.

- A legeldugottabb falvakban is vonzóvá tesszük a közösségi közlekedést, mikrobusz közlekedést vezetünk be, amely igény esetén utasait a nap bármely órájában eljuttatja a legközelebbi nagyobb busz- vagy vasútállomásig az ott csatlakozó járathoz.
- A közösségi közlekedés kínálatának kibővítését célozva támogatjuk a megosztott autóhasználatot.
- Eltöröljük az igazságtalan gyorsvonati pótjegyet; csúcsidőn kívüli és kiscsoportos kedvezményekkel mindenki számára versenyképesé tesszük a közösségi közlekedést, egyben elegendő utast nyerünk meg ahhoz, hogy hatékony és gazdaságos menetrendet lehessen az egész országban bevezetni.
- Bevezetjük a rugalmas árazást. Csúcsidőn kívül mindenkinek olcsóbb lesz az utazás, ezzel az utasok is jól járnak és az államnak is olcsóbb és hatékonyabb lesz a közösségi közlekedés fenntartása.
- Kezdeményezzük a kereslet-orientált tömegközlekedés sokszínűsítését. Ez azt jelenti, hogy nem feltétlen csak ritka és üres buszokkal lehet távolsági közlekedést működtetni, hanem gyakrabban járó és kiszámítható mikrobuszos szállítással is. Ezek sok esetben ráadásul nem feltétlenül menetrend, hanem igény szerint közlekedhetnek. Az önkormányzat nyújthat külön platformot, ahol az ingázók megoszthatják gépkocsijaikat a hasonló útvonalon közlekedő helyi érdeklődőkkel.
- A budapesti taxi-rendszer átalakításra szorul, a külvárosokban kiegészíthetné a ritkásabb BKV hálózatot, valamint kiválthatná a nemlétező P+R parkolókat, egyfajta „analóg” MOL-Bubiként működve. Ehhez lehetővé kell tenni az alacsonyabb árakat, illetve a társas fuvarozást. Pl. olyan taxik, amelyek csak a Körúton kívül járhatnak és csoportos fuvarokat is vállalhatnának hasonlóan a new yorki zöld taxikhoz. Megfontolandó, hogy a 21. századi utazásmegosztó szolgáltatások nyújtásának-e ilyen szolgáltatást a megfelelő munkavállalói szerződések mellett

3.2.1.2 Kibocsátás

- Minden városnak kötelező lesz a levegőtisztaság-mérés és szmogriadó-rendszer kiépítése, valamint a szmogriadó terv elkészítése.
- Lecseréljük a városi buszflották legszennyezőbb tagjait, akár már pár éven belül megtérülnek a földgázzal vagy más alternatív hajtóanyaggal hajtott buszok
- Kiigazítjuk az e-mobilitás támogatását, és támogatjuk a megosztott szolgáltatások terjedését és tiszta üzemanyagra való átállását - töltés-infrastruktúra fejlesztése - felhasználók ösztönzése.

3.2.1.3 Belvárosok

- A nagyobb városaink belvárosában az elektromos buszok használata, valamint a villamosvonalak jelentős bővítése is kifizetődő és indokolt. A közeljövőben Budapest nem fog újabb metrót építeni – ezért a tömegközlekedés fejlesztésének egyik fő módja a buszhálózat fejlesztése lenne – itt a gyorsbuszok rendszere (Bus Rapid Transit – BRT) jelenthet megoldást, amelyek lehetőleg külön sávokon, és metróállomás-szerűen kialakított megállók között közlekednek. Ez jóval olcsóbb, mint a metró vagy akár a villamos.

- Szigorú környezetvédelmi kritériumokat adunk a személygépkocsiknak, a kétütemű motorokat a kerékpározás felé tereljük, a dízelautók folyamatos kiszorítása a belvárosokból létfontosságú az európai minták alapján.
- A buszsávok maradnak a helyi érdekű közlekedésé.
- A motorizált és elsősorban a gépkocsiforgalom, illetve a sebesség csökkentése (30km/h-ás övezetek). A csökkentett forgalomban kevesebb a közlekedési szennyezés (zaj és levegő), könnyebb, egyértelműbb és biztonságosabb benne közlekedni.
- Környezetbarát technológiák preferálása -> e-mobilitás.
- Elektromos kerékpárok és rollerek megoldást jelenthetnek a nagyobb távolságú ingázásra (10km+), ugyanakkor az infrastruktúrájuk és úthasználati elveik továbbgondolást igényelnek.
- A elektromos autóval rendelkező háztartásokat alacsonyabb használatarányos útdíjjal, szmogriadó alatt tiltásmentességgel, kapcsolt adókedvezményekkel támogatjuk, majd pedig ezeket idővel kiszámíthatóan kivezetjük.
- A közösségi járműmegosztásra (autó, robogó, kerékpár) épülő megoldásoknak kedvező szabályozást fogunk kialakítani.
- A belvárosokban jó időben rendszeres autómentes vasárnapokkal szoktatjuk hozzá az embereket a mobilitás alternatív formáihoz. Ilyenkor a tömegközlekedés hétköznapi menetrend szerint működne.

3.2.2 E-mobility

Az elektromos járművek jelentős környezetvédelmi előnyeik miatt jelentik a jövőt. Azonban elterjedésüket a nyilvános töltők hiánya még a magas árnál is jobban akadályozza. A töltő-infrastruktúra fejlődését az állam nem támogatja kiszámítható módon – sőt, gazdasági érdekcsoportok közpénzekért való versengése is akadályozza. A Momentum meggyőződése szerint az állam dolga, hogy igazságos versenyfeltételeket alakítson ki és tartson fenn az alapvető infrastruktúra és a szabályozás megteremtésével. Ezért a rendelkezésre álló forrásokat nem az egyes autók, hanem a minden autót kiszolgálni képes töltési infrastruktúra támogatására kell koncentrálni. Az e-mobilitásra fordított 3 milliárd forintot ezért átcsoportosítjuk úgy, hogy az elektromos töltők telepítéséhez meghatározott időtávú (5-6) éves megtérülést garantáljon a beruházónak, amíg az átlagos kihasználtság el nem ér egy kitűzött szintet.

Az új benzin és dízelautók eladását 2030-tól tiltja Dánia, Írország, Izrael, Hollandia, Svédország, 2040-től pedig Nagy-Britannia és Franciaország. Bár ez messze van, de fontos jelzés lenne a vásárlóközönségnek. Emelett számos nagyváros határozta már el, hogy 2030-tól betiltja a belső égésű motorok használatát, legalább a város egy részében. Ezek között van Róma, Athén, Madrid, Párizs, Brüsszel, London és Los Angeles.

Törvénybe iktatjuk, hogy **2035-től Magyarországon sem lehet új benzines vagy dízelüzemű autókat üzembe helyezni**, valamint megakadályozzuk a legszennyezőbb autók importját is.

3.2.3 Hatékonyabb autózás

Célunk, hogy mindenki csak annyit fizessen az autózásért, amennyire az utakat és a mellettük lakók egészségét és türelmét igénybe veszi: a városokon belül többet, a vidéki mellékutakon kevesebbet.

Eltöröljük az autósokat feleslegesen terhelő sarcokat, és helyette bevezetjük a használatarányos, okos útdíjrendszert. A rendszer nem kíván a jelenleginél nagyobb áldozatot az autósoktól – a teljes állami adóbevétel meg fog egyezni a jelenlegivel, viszont az autózás helye és környezetszennyezési mértéke alapján kell majd különböző mértékű útdíjat fizetni. Az okos útdíjjal egyszerűbbé tesszük az autósok életét - csak akkor kell az autózásért fizetni, ha valóban közlekedünk az utakon:

- Eltöröljük a súlyadót, a regisztrációs adót, a cégautóadót és az autópályamatricát is. Nem adóztatjuk meg az autóvásárlást, vagy azt, ha valaki csak a garázsban parkol egész évben. A Kötelező Felelősségbiztosítás rendszere támogatja a időszakos, használathoz kapcsolódó díjfizetést.
- Az autózás a legolcsóbb az agglomerációkban és a vidéki területeken lesz, míg a nagyvárosokban használt felső kulcs beleszámítja az autózás költségeibe a helyi lakosoknak okozott környezeti károkat és egészségkárosodást. A cégautókra külön kulcs vonatkozik, az elektromos autók pedig elterjedésük felgyorsítása érdekében kedvezményeket kapnak.
- Az önkormányzatok a területükön beszedett útdíjból közvetlenül részesülnek, amit a Helyi Közlekedési Központokon keresztül, a tömegközlekedés és közterületek, így az úthálózat fejlesztésére is tudnak fordítani.
- Az útdíj a városközponti közlekedés díját attól is függővé teszi, hogy mekkora a jármű kibocsátása. Ezzel beépítjük a vezető döntésébe azt a levegő- és zajszennyezési kárt, amit autózásával a városközpontban élőknek okoz.
- Szmogriadó esetén a lakossági útdíjrendszer lehetővé teszi, hogy az adott jármű kibocsátáshoz mérten növeljük a városi útdíjat, így növelve az ösztönzést hogy más, kisebb kibocsátású közlekedési módot válasszanak a közlekedők. Csak azok fognak tudni saját gépkocsit használni, akiknek ténylegesen szüksége van rá. Lehetőség lesz visszamenő visszatérítésre, amennyiben a sürgősség különösen bizonyítható (pl. Egészségügy ok).
- A háztartások elektromos, valamint környezetbarát-üzemű autó vásárlását alacsonyabb használatarányos útdíj, szmogriadó alatt tiltásmentesség, kapcsolt adókedvezmények - segítségével indokolt támogatni, majd pedig ezeket idővel kiszámíthatóan kivezetni.

3.2.4 Parkolás

A közterületi parkolás a helyieknek alapvető jognak van beállítva, ezért gyakorlatilag ma ingyenes az első, sőt sokszor a második családi autónak is. A belvárosok és különösen Budapest többek között emiatt fuldoklik az autóktól: a város forgalmának kb 50%-a parkolót kereső forgalom (legyen az helyi vagy agglomerációból jövő). Ráadásul a közterületi parkolóhelyek nagyon értékes területet vesznek el: lehetne a helyükön park, fák, bicikliút, kávézók, kioszkok vagy bármi amit a helyiek szeretnének.

Cél: Az ország minden városának belvárosában fokozatosan megszüntetni a közterületi parkolóhelyeket.

- Településszintű szabályozást igényel - rendszerszintű felfogásra van szükség, ahol az élhető városok vannak a központban és a parkolás egy, lehetőleg önkormányzati tulajdonú cég kezében van.

- Budapesten eltöröljük a második autóra, cégautóra, illetve a gazdálkodó parkolási engedélyekre adható kedvezményeket, az éves parkolási hozzájárulást fizetőssé tesszük, az újonnan vett szennyezőbb járműveknek és a legszennyezőbb új kocsiknak nem is adunk ilyeneket. A lakossági parkolási hozzájárulások alakításával fokozatosan ösztönözzük az embereket a belső égésű motor-tilalom felé.
- A parkolásból befolyó nyereséget kötelező a tömeg- és kerékpáros közlekedésre, esetleg útfelújításra fordítani.
- Mellékutcák forgalomterhelésének csökkentése: az alternatív közlekedés a főszerep, így itt csak helyi lakosok parkolhatnak csökkentett számú helyen, amelyek ára integrálva van a tömegközlekedési rendszerbe is.
- A parkolóhelyekért való versengés csökkentése a városközpontban: A támogatás nem csak a parkolóhelyekért jár, legyen a tömegközlekedés a legversenyképesebb alternatíva, viszont a helyiek továbbra is olcsóbban parkolhatnak, mint a nem helyiek.
- 'Smart Parking' - Telefonos alkalmazás és GPS alapú szabad helyek meghatározása.
- Díjazás: Időalapú parkolást szorgalmazunk, hogy csökkentsük a folyamatosan álló autók számát. Max 3 óra, dinamikusan változó árazással, hosszabb távú megálláshoz parkolóközpontot keressenek a felhasználók.
- Nem büntetés az ösztönző: ha elfelejtesz parkolójegyet venni automatikusan elindul a számolás - megerősítést kér csak. Digitális fizetés ösztönzése, díjmentesen!
- Parkolóközpontok:
 - P+R és B+R parkolók építése a fontosabb közlekedési csomópontokban - kötöttpályán jussunk el a belvárosba, az ott lakók pedig tudjanak autómentesen élni.
 - Közhasználatú fizetős mélygarázsok (piaci alapon 6-8 év alatt megtérülnek). A nem közterületi parkolás lényegesen jobban érje meg.
 - Irodaházi és áruházi mélygarázsok jobb kihasználása - legalább éjszakai helykihasználás.
- Az elektromos autók ingyenes parkolását idővel szintén kivezetjük, mert a fő célunk a városi közterületek felszabadítása és azok visszaadása a helyi közösségeknek.
- Megszüntetjük új parkolóhelyek létesítését (legyen az közterületi vagy magán). Az építési szabályzatok parkolóhely-minimumait parkolóhely maximumokká alakítjuk.
- Lehetővé tesszük az önkormányzatoknak, hogy megadóztassák a magánterületen álló vállalati, illetve kereskedelmi parkolóhelyeket. Ez a rendszer Nagy-Britanniában már több városban működik, és hatékonyan csökkenti a forgalmat.
- Budapesten fizetős parkolóoszlopok helyett az SMS-, illetve online/alkalmazás-alapú fizetés felé tereljük az embereket, azon keveseknek, akiknek nincs telefonjuk, bevezetjük a bécsi típusú papíralapú parkolási jegyet, amit a trafikban lehet megvásárolni. A parkolóautomatákat megszüntetjük.
- Bevezetnénk a kisbabás parkolókártyát, a mozgássérült kártyához hasonlóan. Egy kisgyermek első két évében a babakocsi stb. miatt a család hasonló helyzetben van, mint a mozgássérültek. Ilyet az adott kerületben bérlők is kaphatnának, ha nincsenek bejelentkezve.

3.2.5 Kerékpározás, gyaloglás

A főutakon helyet biztosítunk kerékpáros infrastruktúrának, zöldterületnek, valamint a lakókat és a kereskedelmet kiszolgáló infrastruktúrának. Az utak tervezésénél az autós igények mellett figyelembe kell venni a gyalogos, kerékpáros és egyéb járművek igényeit is. Ennek megfelelő keretrendszer kidolgozásával és komplex szemlélettel előzzük meg a közlekedésben előforduló haláleseteket és sérüléseket, különösen védve a közlekedés kiszolgáltatóbb résztvevőit: a gyalogosokat, kerékpárosokat és a mozgásukban korlátozottakat. A helyi közlekedési központok segítségével biztonságos és akadálymentes közutakat és közterületeket tervezünk. Fontos kiemelni, hogy az akadálymentesítés nem csak a tolószékesek életét könnyíti meg: ezzel segítünk a nehezen mozgó időseken, a babakocsival közlekedőkön, a szintévesztőkön vagy a gyengénlátókon, tehát valójában nem egy szűk kört, hanem a társadalom nagy részét segítjük vele. Olyan kerékpáros infrastruktúrát szorgalmazunk, amely egyszerre hatékony, kényelmes és biztonságos. A kerékpározás a legelérhetőbb és 5-10 km-es távolságokig a leghatékonyabb közlekedési eszköz. Igyekszünk olyan programokat kialakítani a szervízeket ösztönözve, ahol 'kerékpáros ösztöndíjak' létrehozásával mindenki számára lehetőség van hozzájutni egy egyéni közlekedési eszközhöz - motiváció, használat gyakorisága, társadalmi megtérülés - pl. Munkába járás).

- A településeken belül általános 30 km/h-s csillapított övezetet vezetünk be, amely alól csak egyes főutak lesznek kivételek, ahol azok forgalomszervezési szempontból indokoltak.
- A biztonság és komfort érdekében fontos, hogy ne legyen nagy sebességkülönbség a közlekedők között. A kerékpár egy közlekedési eszköz, ezért kerüljük a járdán való kerékpáros infrastruktúra fejlesztését, ugyanakkor a gyalogos-kerékpáros övezeteket szorgalmazzuk.
 - 30km/h sebességhatárig a szűk utcákban megosztott "kerékpáros utcákat" alakítunk ki.
 - 40km/h-s sebességhatárig pl. főutak már festett, elválasztott kerékpársávokat létesítünk.
 - 40km/h felett szegéllyel elválasztott, külön szintű kerékpárutak jönnek létre,
 - míg 65 km/h fölött teljesen szeparált kerékpárút.
- A kerékpárutakat lehetőleg a parkolósáv jobb oldalán helyezzük el, úgy, hogy a lehetséges ajtónyitás ne zavarja a kerékpárforgalmat. Kétirányú utak csak teljesen szeparált esetben jöhetnek létre.
- Célunk, hogy egyértelmű, összefüggő, akadálymentes kerékpáros infrastruktúra jöjjön létre, ehhez nélkülözhetetlen az egyirányú utcák megnyitása is a biciklisek számára.
- Kulcskérdés a folyosók egyértelműsége és az összefüggő védett hálózat. Kezdetben térhatárolókkal, felfestéssel, vagy parkoló gépkocsikkal védett kerékpárutak adhatnak lehetőséget tesztelésre, később külön szintet is kapnak.
- A mellékutcák torkolatában a járdaszintre emeljük a közutat, ezzel is növelve a lassabban közlekedők biztonságát.
- P+R+B parkolókat létesítünk, hogy a kerékpárokat a közlekedési csomópontokban is kényelmesen és nyugodt szívvel hagyhassuk, ugyanitt közösségi kerékpárállomások - 24 órás kölcsönzési lehetőséggel várnak, és azokat mind több közlekedési eszközön szállíthassuk.
- A forgalmasabb üzletek, közintézmények előtt új kerékpártárolókat létesítünk.

- Oktatási programok: az önkormányzatok oktatóprogramokat támogatnak, amelyekkel minden kerékpározni vágyó könnyen megtanulhatja a neki szükséges KRESZ elemeket! Bekerülhet az iskolai tanrendbe is.

3.3 Települési környezet

Az elhagyatott telkek látványa a lakók hangulatán túl negatívan hat az egészségre is, különösen a magas szállópor- és pollentartalom veszélyes a lakosság számára, allergiás vagy asztmás betegekre. Egyre többet beszélünk Magyarországon az élhető emberi környezet fontosságáról: a Városliget sorsa, a Római-parti mobilgát ügye, vagy a pécsi magasház esete mind olyan aktív társadalmi vitát eredményezett, amelyben különböző jövőképek csaptak össze annak kapcsán, hogy miképpen teremtsünk jól működő és élhetőbb környezetet magunknak.

Az éghajlatváltozás hatásai ma is mindenki számára érzékelhetők: a már most nehezen elviselhető nyári hőségek emberéletekbe kerülnek, az özönvízszerű esőzések épített és természeti környezetünkben, járdáinkban, útjainkban, parkjainkban tesz kárt, ezért az élhető városi környezet egyre fontosabb része lesz a fenntarthatóság témájának. Az elővárosi közlekedés kiépítésével és a belvárosi kapcsolatok erősítésével jelentősen csökkenthető a központokra zúduló gépkocsiterhelés, így ezzel párhuzamosan fokozatosan nyerhetjük vissza a városi közterületeket. A jövő kulcsa így legalább annyira az utcákban is rejlik.

Egy egészséges város a célunk, ahol minél több zöld, biológiailag aktív felületre van szükségünk. Ezek segítik a klímabarát város kialakítását és a területhasználók, lakók érzetét is. A fák árnyékot adnak, télen pedig átengedik a napfényt, védenek az esőtől és szélétől. Ha beton helyett növénytakarót használunk az egyrészt a fákkal együtt csökkenti a hőmérsékletet, másrészt a csapadékvizet is hatékonyabban tudjuk megtartani. A burkolatok is úgy vannak kialakítva, hogy azok gyorsan elvezessék az akárcsak hirtelen rájuk zúduló vizet, nem maradnak pocsoltyák. Sűrűbb fás területen akár 5-10°C-kal kevesebb lehet egy ember hőérzete. Egy egészségesen fejlődő 4m-es fa akár 6kw hűtő teljesítményt végezhet (2 légkondi).

A városi mellékutcákban a forgalomcsillapítást és a helyi zöldterületek kialakítását részesítjük előnyben. Olyan közterületeket szeretnénk, ahol mindenki otthon érzi magát. Több teret nyújtunk a nyugodt és kényelmes gyalogláshoz, kerékpározáshoz

Célunk egy klímaváltozásra okosan reagáló város, ahol nyáron is jó a szabadban lenni és biztosan eltűnik a víz heves esőzések után. A zöldítés mérhetően csökkenti a levegő- és a zajszennyezettséget is.

3.3.1 Konkrét lépések:

- Új sétáló-, illetve csökkentett forgalmú utcákat hozunk létre. A csökkentett forgalmú utcák olyan gyalogos- és kerékpárbarát utcák, amelyekben megvalósul többek között a 30-as zóna, kiemelt torkolatok, keresztezések, szintbe hozott járdák, néhol teljesen vegyes használatú területek. Ezekben több esetben csak a helyben parkolóhellyel rendelkező lakók és helyi áruszállítók behajtására lesz lehetőség. - A vegyes használatú utakon (egy szintre hozásával) nem jönnek létre közlekedési zárványok, mégis jelentősen nő a közterület-használat minősége.

- Évi több ezer fa ültetését szorgalmazzuk településeinken. A 14 méternél szűkebb utcák felújítása esetén a közműszolgáltatók együttműködését serkentjük, hogy az utcák alkalmasak legyenek fák ültetésére. Minden 12 méternél szélesebb utcában fasorokat telepítünk.
- A közttereket parkosítjuk és növeljük a pihenőfunkciójú terek nagyságát. A város kövel burkolt felületeinek minimalizálásával és zöldfelületek segítségével csökkentjük a városban eluralkodó kánikula és a heves esőzések káros hatását.
- Alacsony fenntartásigényű növényeket és vízáteresztő burkolatokat szorgalmazzunk, melyek segítik a csapadékvíz elszivárgását és megtartását. Megszüntetjük zöldterületeink fenyegetettségét, pl a budapesti Római part és a Városliget esetén.
- Megóvjuk az épületek közötti szélcsatornafolyosókat (pl. beépítési tilalommal), ahol szeles idő esetén a szmog és a hó is távozhat a városból.
- A városi zöldterületeket kiemelt értékűként kezeljük - zöldfelületi moratórium! - Szigorúan büntetjük az illegális fakivágásokat. Minden fakivágást szigorú előzetes vizsgálat és a lakosság széleskörű tájékoztatása fog megelőzni. A köztér és utcafelújítások során kulcspont a zöldítés. jelenleginél sokkal nagyobb figyelmet fordítunk a közterületek karbantartására, a kiültetett fák gondozására. Tisztességes és megbízható fanyilvántartásokat szorgalmazzunk mindenhol.
- Telken belüli zöldfelületek kialakításának szabályozása és ösztönzése - Nem lehet a belső területeken fákat kivágni engedély nélkül, továbbá, akár adókedvezmények is megfontolhatók, ha burkolt felületeket áteresztő növények veszik át.
- Minél több ivóvízvételi lehetőséget biztosítunk a közterületeken.
- Szorgalmazzuk foghíjtelkek, utcasarkok, homlokzatok zöldítését, minél szélesebb körben adjanak lehetőséget kikapcsolódásra. Fejlesztjük azokat a programokat, amelyek támogatást adnak a lakosoknak az ablakok, erkélyek, falak virágosítására. Programot indítunk zöldtetők, zöldfalak létrehozására. Ezzel elősegítjük a házak árnyékolását, így azok kevésbé melegednek fel.
- Közpénzből megvalósuló új infrastrukturális és egyéb fejlesztések esetében kötelezővé tesszük a klímavédelmi szempontoknak való megfelelés vizsgálatát.

4 Környezetvédelem

4.1 Hatékony intézményrendszer visszaállítása

Magyarországon a környezet védelme soha nem volt politikai prioritás, a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium 2010-es megszüntetése óta pedig még kevésbé az. A hatósági kontroll rendkívül meggyengült, az ellenőrzések száma radikálisan lecsökkent - mindez teret adott a környezetvédelmi intézkedések megkerülőinek. A megszorított kiemelt kormányzati beruházások miatt pedig ma már alig akad olyan projekt, ahol a társadalmi párbeszéd és az érintett helyi lakosok tájékoztatása megtörténne. A Momentum számára a környezetvédelem nem a fejlődés gátja, hanem az innovatív gazdasági lehetőségek és hazánk hosszú távú fejlődésének fontos hajtóereje. Ezért határozott célunk az intézményrendszer helyrehozása, és a szakértelmen alapuló komplex döntéshozatal megteremtése.

4.1.1 Egységes Környezetvédelmi, Vízügyi és Klímaügyi Minisztériumot hozunk létre

A szakminisztérium visszaállításával és a klímapolitika magasabb szintre emelésével olyan irányító szervezet hozunk létre, amely független a többi tárcától, és nincs alárendelve egy intézménynek sem. Valódi integrált szemléletet valósítunk meg a klímapolitika terén, minden érintett szerv bevonásával.

4.1.2 Visszaállítjuk a független ellenőrzőhatóságokat

Átláthatóvá és egyszerűbbé tesszük a szabályozást, és visszaállítjuk a tervezői egyeztető funkciót, melyen keresztül a beruházások a leginkább környezetkímélő formában valósulhatnak meg. A területileg illetékes Felügyelőségeket, valamint az irányítási funkciót ellátó Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főfelügyelőséget hatékony erőforrásokkal és ellenőrzési jogkörrel ruházzuk föl. A Nemzeti Parkoknak megfelelő forrásokat és nagyobb önállóságot adunk. Megtartjuk a régóta fennálló szakmai stabilitást, de erősítjük a koordinátori és szakmai irányító funkciót a kutatási és környezeti nevelési tevékenységekkel együtt.

4.1.3 Állami kutató-tervező műhelyt hozunk létre

A környezeti adatokhoz való hozzáférés ma nehézkes, az adatszolgáltatás nem folyamatos, így a lakosság tájékoztatása, az érdekeltek hozzáférése környezeti - levegőtisztasági, vízügyi, hulladékgazdálkodási - információkhoz rendkívül nehéz. Ez a környezeti területen való innovációt is akadályozza, de az állami stratégiai tervezés koordinációja, tervek nyomkövetése is ad hoc alapon, pályázati pénzek rendelkezésre állásától függően zajlik. A fenntartható fejlődés, a környezetügy komplexitása érdekében, és a „nyílt adat, nyílt információ„ elvével összhangban létrehozunk egy, a hazai vagy külföldi piacokon működő kapacitásokat és hazai szakmai erőforrásait mobilizálni képes stratégiai kutatóműhelyt.

4.2 Hulladékgazdálkodás

4.2.1 Új alapokra helyezzük a hulladékgazdálkodást

A Momentum új alapokra helyezi a hulladékgazdálkodást. A legfontosabb feladat a hulladék mennyiségének csökkentése és annak újrahasznosítása vagy feldolgozása.

Az Európai Unió szabályozása kötelezővé teszi, hogy a tagországok egységesen lépjenek fel a megfogalmazott környezetvédelmi és klímacélok érdekében. Az elkövetkező években be kell pótolni a korábban elmaradt törvényi szabályozást, és a magyar környezetvédelemnek, azon belül is a hulladékgazdálkodásnak fel kell zárkózni a nemzetközileg elvárt szintre, melyek röviden összefoglalva az alábbi részterületeken jelentkező feladatok megoldását jelentik:

- Jelentősen növelni kell a hulladékbegyűjtés mennyiségét, minőségét, újra-hasznosításra való átadását. A jelenleg működő önkormányzati/állami lakossági gyűjtés módszertanát finanszírozását át kell alakítani.
- Az ipari-, kereskedelmi gyűjtést támogatni kell, s ezáltal növelni szükséges a begyűjtött csomagolási hulladékok mennyiségét és minőségét. Az állami beavatkozást a magas központi költségek és a nem hatékony működése miatt a lehető legjobban vissza kell szorítani a hulladékgazdálkodási piacról.

- Meg kell valósítani a „kiterjesztett gyártói felelősség” és a „körkörös gazdaságra” való átállás jogi- szakmai feltételeit. A kibocsátók egyéni felelősségvállalását szabályozni kell.

4.2.2 Lakossági hulladékkezelés

A kialakításra kerülő új rendszer legfontosabb sajátossága, hogy bármely gazdasági szereplő (ideértve a háztartásokat is) tevékenysége során képződő hulladékok, nyersanyagoknak vagy melléktermékeknek tekinti. Ezért minimalizálja a gazdasági folyamatok során az olyan anyagok képződését, amely nem hasznosítható egy másik gazdasági ágazatban.

A lakossági hulladékgyűjtéssel kapcsolatos a 2008/98/EU és a 2018/851 EU-s irányelvek a meghatározóak. Az elfogadott EU szabályok értelmében települési hulladékok visszagyűjtött mennyiségét és minőségét Magyarországnak folyamatosan növelni kell. Az EU szinten egységesen elfogadott ambíciózus tervek alapján a települési hulladékok esetében az újrahasznosítási arányt a jelenlegi 46 százalékos EU átlagot (28 ország adatai, 2017-ből), 55%, 60% és 65%-ra kell emelni 2025, 2030, 2035 évekre.

A jogkörökben és lehetőségekben megerősített önkormányzatoknak feladata a civil társadalom minél szélesebb körének bevonása az átalakulási és edukációs folyamatokba.

Az önkormányzatoknak, önkormányzati társulásoknak vissza kell adni a tényleges tulajdonosi és döntési kompetenciákat a begyűjtés, szelektálás és előfeldolgozás területein. Az újrafeldolgozás újrahasznosítás feltételeit úgy kell megteremteni, hogy a magántőkének is megérje ismételten bekapcsolódni.

1995-ben az akkori Európai Unió lakossági hulladék hasznosítási aránya 17 százalék volt, mely értéket, az alacsonyabb hasznosítási arányokkal rendelkező új tagok csatlakozása mellett is 2017-re 46 százalékra sikerült emelni. Magyarország esetében a 2000-es évek elejétől jelentősen nőtt a lakossági hulladék hasznosítási arányai. Mivel eleinte szinte egyáltalán nem létezett lakossági szelektív gyűjtés, a kezdeti növekedés az ipari kereskedelmi hulladékok piaci alapú visszagyűjtése révén kimagasló ütemben zajlott. Ezzel párhuzamosan a közszolgáltatók, az önkormányzatokkal együtt, piaci alapon elkezdett lakossági szelektív hulladékgyűjtése is elindult 2010-ben, elkezdődött az önkormányzat hulladékgazdálkodási tevékenységének állami kézbe adása, a finanszírozás központosítása, majd a piaci szereplők teljes kitiltásával a lakossági szelektív hulladékgyűjtés növekedési üteme megtört a mennyiségek növekedése megtorpant. Magyarország teljesítménye az Európai Unió átlagától 10 százalékkal marad el, a növekedés üteme lassabb és mértéke közel 1,5 százalékkal alacsonyabb.

2022-től olyan rendszert célszerű kiépíteni, mely lehetőséget teremt helyi, önkormányzatoknak a felelős gazdálkodás megvalósítására úgy, hogy a helyi szervezetek a rendelkezésre álló bevételek alapján költségeiket optimalizálhassák és a helyi lehetőséget kihasználva valósítsák meg a települési hulladékgazdálkodást

A nagymennyiségű vegyes lakossági hulladékképződés megakadályozásának érdekében szükséges megszüntetni a jelenlegi lomtalanítási rendszert. A képződött hulladékokat csoportokban, házhoz menő rendszerben érdemes a hatékony felhasználás érdekében begyűjteni.

Ezzel párhuzamosan szükséges az újra használati központok súlyának növelése.

A jelenleg kis hatékonyságú szelektívgyűjtési-rendszert, mely megnehezíti a válogatás és újrahasznosítás folyamatát, indokolt kiváltani egy nedves-száraz gyűjtési móddal. Ezzel párhuzamosan a hatékonyság növelésének érdekében ki kell alakítani egy jól működő komposztálási rendszert.

Az európai direktíváknak megfelelően és a költségek átláthatósága érdekében a közszolgáltatás és az ipari kereskedelmi gyűjtés szétválasztása szükséges. Közszolgáltató csak közszolgáltatásba tartozó hulladékokat kezelhet, amire a kezelőműveik kiépültek. Közszolgáltatási tevékenység piaci alapon szervezésének visszaállítása.

4.2.3 Ipari- és kereskedelmi hulladékgyűjtés

Az ipari-kereskedelmi hulladékgyűjtés teljesítménye, ami a begyűjtött és hasznosított mennyiségek alakulásából vonható le, az elmúlt időszakban jelentősen csökkent.

Hazánkban a hulladékgazdálkodási rendszer átalakítása 2010. után a 2011. évi LXXXV törvénnyel kezdődött. Az Európai Unióban előírt csomagolás hulladékok gyűjtésére és hasznosítására vonatkozó kötelező hasznosítási arányokat, a törvény által bevezetett különböző állami szervezetek (OHÜ, NHKV...), megközelíteni sem tudták.

A kétévente átszervezett, pontatlanul és értelmezhetetlenül drágán gazdálkodó állami rendszer a korábbi koordináló szervezetek hatékonysági szintjét meg sem tudta közelíteni, s mára már több, mint 13 százalékkal kevesebb újrahasznosítási mennyiséggel rendelkezik a központilag irányított rendszer.

2012-ig a hasznosítási arányok folyamatosan nőttek, de az első állami beavatkozást követően a folyamat megállt, majd a hasznosítási arányok csökkenni kezdtek. A termékdíjas anyagáramok körében Magyarországnak a hasznosítási aránya 2007-ben volt utoljára olyan alacsony, mint 2018-ban.

Újra nem használható hulladékok végső ártalmatlanítása során termikus hasznosítást csak a legvégső esetben, a megújuló hőenergia forrásokkal összehangoltan szabad alkalmazni.

4.2.4 Körforgásos gazdaság

A körkörös gazdaság olyan hosszú távon jelentkező fejlődési stratégia, amely a gazdasági növekedést úgy tervezi elérni, hogy közben a rendelkezésre álló erőforrások fogyasztásának fokozása nem következik be, s ezen célok elérése érdekében alapvetően átalakítja a termelési láncokat és hatást gyakorol a fogyasztási szokások megváltozására, továbbá rendszerszinten tervezi át az ipari termelési tevékenységeket.

A termékek értékkel rendelkeznek, melyeket használatuk, elhasználásuk után is- még ha csökkent mértékben is-, de megőriznek. Az Európai Unió, s annak tagjaként Magyarországnak is elsődleges célja, hogy a termékek lehető legtovább megőrizzék ezen értéküket és hozzájáruljanak egy ún. „zero waste”, nulla hulladékkeletkezéséhez. A körkörös gazdasági rendszerek a lehető legtovább megőrzik a termékek hozzáadott értékét, és megszüntetik a hulladékkeletkezést. Amikor egy termék eléri életciklusának végét, a körkörös gazdasági rendszerek a gazdaságon belül tartják az erőforrásokat, hogy azokat újra és újra produktívan fel lehessen használni.

A körkörös gazdasági rendszerek kiépítése a jövő és a környezetvédelem iránt teljes elkötelezettséget tesz szükségessé.

A körkörös gazdálkodás kiépülése nem jelent más, mint a termelési láncba bevont nyersanyagok, erőforrások hatékony felhasználásának növelése. Az ipari szereplőket a kialakítandó szabályozási környezet és környezetvédelmi előírások arra kell, hogy ösztönözzék, hogy a körkörös gazdasági megközelítések már az első lépéseknél, a tervezés szintjén iktassák ki a hulladék keletkezését, és ahelyett, hogy csak a termékek életciklusának végén alkalmazott, hulladékhasznosítási megoldásokra támaszkodnának, rendszerint az értéklánc teljes hosszában alkalmaznak innovációt, megteremtve a végső célt, a zero hulladék keletkezését.

3 ábra: Körforgásos gazdaság felépítési modellje

Az Európai Unió ún. Körforgásos Gazdaság irányelv csomagját a tagállamoknak 2020. július 5. napjáig kellett átültetniük nemzeti jogrendjükbe. Az irányelvek magyarországi elfogadása nélkül nem valósítható meg a körforgásos gazdálkodás megfelelő szintű kiépülése. Amennyiben 2022-ig a lent részletezett irányelvek változatlanul nem kerültek alkalmazásra a magyar jogrendbe, azonnali hatállyal kell meghozni a szükséges döntéseket, többek között azért is, mert Európai Bizottság kötelezettségszegési (infringement) eljárását kezdeményezett hazánkkal szemben.

4.3 Integrált vízgazdálkodás

Az integrált vízgazdálkodás módszerei képesek biztosítani a jó vízminőséget, a fenntartható vízhasználatot és a kellő technológiai fejlesztéseket is. Első lépésben egy olyan monitoringrendszert építünk ki, amely országos lefedettségben méri a hazai vizek minőségét és előrejelzi az árvíz-belvíz-aszály időszakokat. A mért adatokból kiinduló fenntartható vízhasználat alapja, hogy a tervezési folyamattól kezdve a megvalósításig minden érintett

szakterületet (mezőgazdaság, árvízvédelem, természetvédelem, turizmus stb.) bevonjunk, hiszen csak így biztosíthatunk hosszú távú, kiszámítható gazdálkodást. Szintén hangsúlyt fektetünk a szomszédos országokkal való szoros együttműködésre, hiszen nagy vízhozamú folyóink csupán áthaladnak az országon.

4.3.1 Fenntartható és modern árvízvédelmet teremtünk

A klímaváltozás miatt szélsőségesse váló árvizek és szárazságok kezelésére a természetvédelemmel harmonizáló, fenntartható és hatékony megoldást választunk. Mesterséges víztározók építése helyett mobil és természetes víztározók kialakítására törekszünk, amelyek alkalmazkodnak a vízhozamhoz. Tározókat egyedül az aszálykárnak leginkább kitett kritikus mezőgazdasági térségekben támogatjuk, és ahol csak lehet, megőrizzük a folyóparti erdősávokat a természetes vízmegkötés érdekében.

4.3.2 Minőségi ivóvizet biztosítunk a teljes lakosságnak

Méltányos hozzáférést biztosítunk mindenkinek a vízhez és a vízzel kapcsolatos közszolgáltatásokhoz. Minden magyar lakos számára megfelelő minőségű ivóvizet biztosítunk, hogy sehol se okozhasson gondot az arzén- és az ammóniumszennyezés településeink ivóvízellátásában. A szennyvízelvezetést vagy -gyűjtést szintén mindenki számára biztosítani kell a lehető legkisebb költségen, a helyi adottságoknak megfelelő módon.

4.4 Természeti erőforrásaink védelme

Hazánk tájai, állat- és növényvilága páratlan adottságokkal rendelkeznek és közös természeti kincseink. Fontos, hogy ezeket az értékeket megőrizzük. A korábban említett intézményrendszer reformja az első és legfontosabb lépés ezen célunk eléréséhez, hiszen ezáltal integráltan tudjuk kezelni a vízzel, klímával és környezettel kapcsolatos problémákat.

4.4.1 Közös ügyünk a biodiverzitás

Elkötelezettek vagyunk a természetvédelem iránt, mert felismertük, hogy a természeti értékek megőrzése és a biodiverzitás biztosítása nagyban hozzájárul nem csak a magasabb életminőség eléréséhez, hanem az alapvető fajfenntartáshoz is. Magyarország területének 21 százaléka uniós jogszabályok alapján Natura 2000 védelem alatt áll, azonban ennek kevesebb, mint a fele kap nemzeti jogszabályban való hatékony védelmet. Ezekre is kiterjesztjük a nemzeti védelmet, egyúttal segítjük az érintett földtulajdonosok átállását a fokozottan környezetbarát gazdálkodásra.

4.4.2 Fenntartható erdőgazdálkodás

Magyarországon az erdők 56 százaléka állami tulajdonban van. A Momentumnál fontosnak tartjuk, hogy ezek az erdők állami tulajdonban is maradjanak és a közjó szolgálatába állítsuk őket. Az erdőknek nagy szerepe van a természetes vízgazdálkodásban, az erózió megakadályozásában, a levegő és zajvédelemben, a biodiverzitás megőrzésében, és nem utolsósorban szabadidős tevékenységeket biztosít mindannyiunk számára. Az erdőgazdálkodásban bevezetjük a természetvédelmi szempontokat, biztosítjuk az őshonos, Magyarországra jellemző fajok előtérbe helyezését, és felvesszük a harcot az invazív növények

térnyerésével szemben. Az állami erdőket megnyitjuk a lakosság számára, biztosítjuk a ún. többlethaszon-vételi jogokat, és ösztönözzük az erdők szabadidős és egyéb kiegészítő tevékenységek biztosítását.

4.5 Környezeti nevelés

Tanítsunk és tanuljunk közösen egy fenntartható jövőképert!

A megfelelő környezeti nevelés egy fenntartható világszemléletet és életmódot alakít ki, egyszerre képez felelősségteljes és innovatív embereket. A környezeti nevelés célja, hogy a diákok kezébe új fajta eszközöket adjon és más látásmódot nyújtson az őket körülvevő világról és annak változásairól.

Célunk, hogy egy olyan nemzeti szintű programot indítsunk el, amely elősegíti az iskolák fenntartható működését, bevonja a helyi közösségeket, és ezzel egyidőben segíti a diákokat a környezettudatos életmód kialakításában.

Az oktatási rendszer az a színtér, ahol az állam segíteni tud a gyerekek tanításában és a világról kialakult képük formálásában. A környezettudatos életformának az állami oktatásban fontos szerepet kell játszaniuk a jövőben, nem kizárólag tárgyi tudás szintjén, hanem elsősorban a megfelelő készségek fejlesztésével.

4.5.1 Konkrét lépések

- Digitális kompetenciafejlesztés diákok és pedagógusok számára
- Gyakorlat alapú oktatás integrálása a tantervbe
- Iskolák és óvodák zöldítése
 - Felelős hulladékgazdálkodásra nevelés és szemléletformálás
 - Iskolakert kialakítása és a helyi termékek felhasználása
 - Erdei iskola program fejlesztése és természetközeli nevelés
- Szakemberek és civilek bevonása az oktatási folyamatba

5 Állatvédelem

5.1 Alapelvünk

Az állatok **érző lények**, így az állati **jólét** biztosítása erkölcsi felelősségünk

5.2 Állattartók és fogyasztók felelőssége

Hiszünk benne, hogy az állatok mint érző lények megérdemlik a szenvedésmentes életet, így az állatvédelmi politikánk meghatározó elemei az állatvédelmi szabályok gyakorlatiasítása, és azok érvényre juttatása. Ezen kívül hiszünk benne, hogy a magyar emberek felelős döntéseket hoznak állatokkal érintő kérdésekben, amennyiben kellően informáltak, és elérhető számukra állatbarát opció. Így a Momentum Magyarországon az emberek értik és ismerik az állatok igényeit, és ezt állattartóként és fogyasztóként is szem előtt tartják; szívesen választanak olyan termékeket, amelyek keletkezése során az állati jólét biztosítva volt. Az állatvédelem területén eddig is kiemelt szerepet játszó civil szervezetek munkájára a továbbiakba is támaszkodunk, és támogatjuk a tevékenységüket.

Átfogó cél: A célunk az állattartók, illetve állati eredetű termékeket fogyasztóknak felelősségvállalásának, felelősségteljes választási lehetőségeinek ösztönzése.

5.2.1 Konkrét lépések

5.2.1.1 Általános, minden állatot érintő intézkedések

- Az állatvédelmi oktatásra kiemelt hangsúlyt fektetünk már gyermekkortól kezdve:
 - A **környezetvédelmi, illetve etikai tananyag** részét kell, hogy képezze az állatvédelem témája. Ez kiterjedne a különböző állatok intelligenciájának, illetve érzékenységük megismerésére, valamint alapvető állattartási ismeretekre is.
 - Helyi, és országos szinten is **kampányokat** kell indítani a felelős állattartás témájában, ami elsősorban az állatok igényeit helyezi középpontba, illetve azt a szakmai tudást osztaná meg, mellyel az antropomorfizáció és az állatok intelligenciájának, illetve érzékelésének alábecsülésének tendenciáját is mérsékelné.
- A fogyasztók számára **transzparenssé** tesszük az állati eredetű **termékek állatjóléti dimenzióját**.
 - Egységes értékelési rendszert alakítunk ki az állati eredetű termékek osztályozására, mely alapján tudható az állatok életminősége, illetve az állatok megölésének módja is. Hasonló címkézés jelenleg csak a tojásokon van, viszont ez a rendszer hasonló elvek mentén lenne kiterjesztve egyéb termékekre is.

5.2.1.2 Kedvtelésből tartott állatok

- Ösztönözzük a kedvtelésből tartott állatok tartóinak képzését

Kutyatartó jogosítvány rendszerének bevezetése: ilyen jogosítvány plusz jogokkal járna (pl. Bizonyos parkokban póráz nélkül is elengedhetné a kutyát);

- Utódok iránti felelősségvállalás - ha nem tudja az állat tulajdonosa elhelyezni az utódokat, akkor ivartalanítsa az állatot.
 - Amennyiben a kutyát tenyésztők nem felelnek meg bizonyos minőségi sztenderdeknek úgy az ilyen szaporulatból lévő állatokkal való kereskedést illegálisnak nyilvánítjuk. Szabályozzuk a piacra lépés módját is: meghatározott körülmények között lehet fajtakutyákat árusítani -, tilos pl adok-veszek Facebook csoportokban, kisállatkereskedésben stb. A nem fajta kutyák így "forgalomképtelenné" válnak..
 - Bizonyos kutyafajták tartását ebtulajdonosi vizsgához, illetve jegyző által kiadott engedélyhez kötjük.
- Állatok vásárlásánál mellékelni kell egy részletes leírást az állat megfelelő tartását illetően, melynek megismerését az új tulajdonos az aláírásával igazolja.
- Kampányokkal népszerűsítjük az állatok örökbefogadását a vásárlással szemben
- Önkormányzati szintű programok szervezése a kóbor macska és ebpopulációk visszaszorítására, a vadon élő állatok védelmében.
- **Tiltjuk a lakott területen belüli tűzijátékozást** az ebek védelme érdekében.

5.2.1.3 Haszonállatok

- Támogatást nyújtunk a kifejezetten állatbarát farmoknak, akiknek prioritás az állati eredetű termékek készítésekor az érintett állatok jóléte.
- A közétkeztetésben növényi alapú élelmiszerek dominanciáját írjuk elő a kiegyensúlyozott, tápanyagdús étkezés szempontjait szem előtt tartva. Jelenleg nincs olyan nap, amikor pusztán növényi eredetű alapanyagokból készítenék az ételleket. A WHO által karcinogénnek nyilvánított feldolgozott húskészítmények helyett növényi fehérjékből készült készítményeket illesztetünk az étrendekbe. A környezetterhelés csökkentése, illetve az állattenyésztés mennyiség helyett minőségre való ösztönzése érdekében a közétkeztetés során elvárjuk az idénynövények, illetve helyi termelésű növények használatát állati eredetű, feldolgozott termékekkel szemben.

5.2.1.4 Vadon élő állatok

- Vadászat: a hivatásos vadászok munkájában bízva, **szigorítjuk a hobbivadászatot érintő szabályozást** a balesetek elszaporodása miatt. A vadászvizsgát szigorú kritériumok mentén lehet elnyerni, illetve 3 évente szükséges megújítani. A vadász hibájából történő baleset esetén az engedélyt már nem kaphatja vissza, beleértve azt is, hogy ha a vadász csupán megsebesít, és szenvedni hagy egy állatot a szakszerű felkutatás időtartamánál hosszabb ideig.
- Méhfarmok üzemeltetésének ösztönzése ellenőrzött keretek között, adókedvezményekkel, illetve kedvezményes hitellel történik.

5.2.1.5 Kutatási-kísérleti célra szolgáló állatok

- A kutatási-kísérleti célra szolgáló állatok védelmében az ún. "3 R's" (reduction, refinement, and replacement / csökkentés, kifinomultság, és helyettesítés) elvet alkalmazzuk szigorú keretek között.

5.3 Intézményrendszer

A szakmai konszenzus szerint nincs égető törvénymódosítási szükség. Ellenben a jelenleg érvényben lévő törvények intézményi hiányosságok miatt nincsenek betartva; állatvédelmi témában is következmények nélküli ország vagyunk. Ezzel szemben számunkra fontos, hogy a törvények ne csak elméletben tükrözzék Magyarország progresszivizását, hanem a kellően megerősített intézmények be is tartassák azokat. **A törvények betartása a kormány felelőssége is, hiszen a leírt szavak önmagukban nem biztosítják az állatok jólétét.**

Átfogó cél: Olyan intézmények működtetése, melyek érvényesítik a törvényeket.

5.3.1 Konkrét lépések:

5.3.1.1 Általános, közigazgatási intézkedések

- **Állatkínzás bejelentését követő jogi folyamatok tisztázásra**, és olyan módon való újragondolásra szorulnak, melyek biztosítják az állatok jólétét. Ennek a részletes kidolgozása során az állatvédelmi civil szervezeteket kulcspartnerként kell kezelni.
- **Biztosítjuk az állatorvosok állatvédelmi továbbképzését.**
- Ezen kívül elvárjuk, hogy az állatvédelmi eljárásba bevont állatorvos szakértő független legyen. Jelenleg nem összeférhetetlen az egy adott ügyben való konzultálási funkció az állatkínzással megvádolt fél állatorvosával, így felmerülhet, hogy ügyfele érdekeit védi a szakmai véleménnyel. Az összeférhetetlenség elkerülésével a szaporítók elleni fellépés is hatékonyabb lehet.
- Az állatvédelmi eljárásban kulcsszerepet játszó **jegyzőknek állatvédelmi továbbképzést szervezünk**, illetve támogatjuk az állatvédelmi szakjogászokkal való szakmai együttműködésüket.

5.3.1.2 Kedvtelésből tartott állatok & haszonállatok

- Elvárjuk, hogy a **rendőrök felkészültek legyenek állatvédelmi, illetve állattartási témakörökben**, hiszen a tapasztalatok alapján jelenleg nem felkészültek az állatvédelmi eljárásokra.
- A jelenlegi törvényeknek megfelelően elvárjuk, hogy minden eb és macska rendelkezzen **regisztrált chippel**, illetve a kötelező oltások dokumentációjával, mely ellenőrzésének felelőssége az állatorvosokat is érinti. Az állatorvosokra partnerként tekintünk a konzisztens regisztrálás kapcsán. Önkormányzati szinten pedig rendszeresen ellenőrzésre kerül a chipek megléte és dokumentációjának teljessége.
- Az önkormányzatokat biztatjuk arra, hogy a helyi viszonyokra szabva **állattartási díjat** szabjanak meg német mintára, hiszen ebből a bevételből tudják fedezni az ivartalanítási, gyeptelepi, és egyéb közt szolgáló állatvédelmi és állategészségügyi programokat. A díj alól mentességet kapnának azok a tulajdonosok, akik ivartalanítják az állatukat utódlást megelőzően. Az állattartási díj egyben az állattartók felelősségét is tudatosítja, és emellett az állatok regisztrációja miatt a gazdák felelősségre vonását lehetővé teszi.
- Önkormányzati szinten **ivartalanítási programokat szervezünk**.

- **Szigorúbb kritériumokat állítunk a gyeptelepek működtetésével kapcsolatban**, hogy az állatvédelmi törvényeket példaértékű módon tartsák be az önkormányzatok a birtokukba jutott állatok tartása kapcsán.

5.3.1.3 Vadon élő állatok

- Önkormányzati szinten **biológiai szűnyogírtást** tennénk lehetővé a kémiai helyett fecskefészkek, illetve denevér búvóhelyek létesítése segítségével.
- Bármely természeti erőforrás kiaknázását szigorú állatvédelmi engedélyezés kell, hogy megelőzzön.

5.3.1.4 Méhek védelme

A méhészeti ágazaton belül is törekednünk kell az ökológiai állattartás, valamint az ökológiai termelés alapelveinek elsajátítására. A méhtartás és mézelvétel során kímélnünk, óvnunk kell a méheinket és meg kell tiltanunk a méhek csonkítását (pl. méhanya szárnyának lecsípése)

Hangsúlyt kell fektetnünk az oktatásra:

- Mind az általános és középiskolai tananyag részeként.
- Országos méhbarát kampányokat szervezünk.
- Gazdáknak és méhészeknek szakmai „méhvédelmi” képzést szervezünk.

Megerősítjük a NÉBIH méhvédelmi szerepét:

- Biztosítjuk a megfelelő anyagi és humán erőforrást.
- Támogatjuk a méhegészségügyi felelősök szakmai képzését.

Biztosítanunk kell a magyar mézek, legfőképp az akácméz stratégiai támogatását: o

Támogatjuk a márkaépítést, a hatékonyabb minőségbiztosítást.

- Szigorúbb fellépést sürgetünk a mézhamisítás ellen.
- Támogatjuk a „Mentsük meg a méheket és a gazdákat!” kezdeményezést:
 - o Szintetikus növényvédő szerek fokozatos kivonása az EU mezőgazdaságából, kezdve a legveszélyesebbekkel.
- Peszticidek használatának 80%-os csökkentése 2030-ig, és teljes beszüntetésük 2035-re.
- A természetes ökoszisztémák helyreállítása a mezőgazdasági térségekben, hogy a mezőgazdasági termelés a biológiai sokféleség helyreállításának eszközévé váljon.
- A mezőgazdaság megreformálása a kis méretű, diverzifikált és fenntartható gazdálkodás előtérbe helyezésével, az agroökológiai és biogazdálkodási eljárások gyors elterjedésének támogatásával, továbbá független, mezőgazdasági termelőknek szóló képzések és kutatási tevékenységek lehetővé tételével a növényvédőszermentes gazdálkodás témájában.

Ösztönözzük a méhfarmok üzemeltetését ellenőrzött keretek között, adókedvezményekkel, illetve kedvezményes hitelekkel.